

Καλό Καλοκαίρι!

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 26^{ος} • ΦΥΛΛΟ 101^ο • ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΪΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021 • ΤΙΜΗ 0,01 ΕΥΡΩ • ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

1996-2021: Εκατό φύλλα «Ελευθερόπολις»! Το όραμα πολλών γενιών γίνεται πραγματικότητα...

Τον Ιούνιο του 1996 κυκλοφορεί το πρώτο φύλλο της εφημερίδας μας, «ένα μικρό φυλλαράκι Αρμενιανού δέντρου», που πήρε το όνομά της, «Ελευθερόπολις» για να «ανασυρθεί από την αφάνεια και να διασωθεί από τη λήθη, [...] μια κορυφαία στιγμή του χωριού μας, [...], τότε που η Γενική Επαναστατική Συνέλευση των Κρητών, τον Μάιο του 1821 μετονόμασε τους Αρμένους σε Ελευθερόπολι».

Περισσότερα στη σελ. 8

Επετειακή εκδήλωση στους Αρμένους

Επετειακή εκδήλωση με αφορμή τον εορτασμό των 100 χρόνων από το 1821, θα γίνει το **Σάββατο 17 Ιουλίου 2021, στους Αρμένους Αποκορώνου**, με θέμα: *Η Συνέλευση των Αρμενίων και το «Προσωρινό Πολίτευμα της Νήσου Κρήτης» (Μάιος 1822).*

Η εκδήλωση θα γίνει στο χωριό μας και θα αποτελείται από επιμνημόσυνη δέηση, σύντομη ιστορική ομιλία και κατάθεση στεφάνων.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2021

Το Δημοτικό Σχολείο στο νέο κτήριο στο Πυριολίκι

Η φωτογραφία που δημοσιεύουμε προέρχεται από το αρχείο της δασκάλας Μαρίας Σκανδάλη, τμήμα του οποίου έχει τεθεί στη διάθεσή μας με την φροντίδα της Φανής Καλούδη και ευγενική διάθεση από τις ανιψιές της.

Η φωτογραφία είναι από την αυλή του Δημοτικού σχολείου Αρμενών, ίσως πριν την λειτουργία του (1960) όπου φαίνεται ευδιάκριτα πίσω το σπίτι του Στέλιο Τσακίρακη. Προσπαθήσαμε να αναγνωρίσουμε τους εικονιζόμενους και σε αυτή τη προσπάθεια μας βοήθησαν η Πόπη Γαβριλάκη, η Ερασιμία Πριπάκη - Κουρκουτά, ο Τάκης Πριπάκης και ο Μανώλης Πιπεράκης. Αναφέρουμε με κάθε επιφύλαξη μερικά από τα ονόματα.

Πρώτη σειρά όρθιοι: Γερονιάκης Γιάννης, Χαλβαδάκη Αγάπη, Τσιριγωτάκη Μαρίκα, Γαλανάκης Γιώργης (ή Παντελής), Παπά Λευτέρης, Κουρομιχελάκη Διαμάντα (ή Προεστάκη Μανωλίτσα), Κουτσουπάκη Αντωνία, άγνωστος, Μαρία Σκανδάλη, Ορφανάκης Γιώργης, Τζετζεφάκης, Καλλιβρετάκης Γιώργος (ή Λευτέρης).

Δεύτερη σειρά γονατιστοί: Φρακολάκη Μαρίκα, Καλλιβρετάκη Σταματούλα, Κολώνη Στέλλα, άγνωστος, Ερασιμία Πριπάκη, άγνωστος, Παπουτσιάκη Λούλα, Σταματάκη Άννα, Παυλής Καβρουλάκης, Πολυχρονάκης, Πολυχρονάκης Μανώλης, άγνωστος, άγνωστος.

Τρίτη σειρά οκλαδόν: άγνωστος, άγνωστος, Μουντοκαλάκης Θεοδωρής του Πέτρου, Χαραλαμπάκης, Τερεζάκης Μανώλης, άγνωστος, άγνωστος.

Οι επισημάνσεις των αναγνωστών όσον αφορά στην αναγνώριση των εικονιζόμενων μαθητών είναι ενπρόσδεκτη.

Στο τεύχος που έχετε στα χέρια σας, μπορείτε να διαβάσετε...

- ❖ **σελ. 2:** Ο Λαγούδαρος, του **Γιώργου Καπριδάκη**
- ❖ **σελ. 2:** Γυναίκες στη Μάχη της Κρήτης, του **Γιώργου Γιακουμινάκη**
- ❖ **σελ. 3:** Ο Δράκος κι οι φωνές του, της **Πόπης Λαμπρινέα-Γαβριλάκη**
- ❖ **σελ. 4 & 5:** Εκδηλώσεις και Δραστηριότητες του χωριού μας
- ❖ **σελ. 6 & 7:** Η Κρήτη στην Επανάσταση του 1821, του **Δημητρίου Εμμαν. Καβρουλάκη**
- ❖ **σελ. 8 & 9:** 1996-2021: εκατό φύλλα «Ελευθερόπολις»!, της **έκδοσης**
- ❖ **σελ. 10:** Ένα σπουδαίο έργο για το κρητικό Εικοσιένα σε νέα έκδοση, Τα «Απομνημονεύματα» του **Καλλίνικου Κριτοβουλίδη**, του **Στρατή Μπουρνάζου**
- ❖ **σελ. 11:** Αρμενιανά ομοιοκατάληκτα, του **παλιού Αρμενιανού**
- ❖ **σελ. 11:** «Νικοπόλεως 74 και Μοσχοπόλεως γωνία», της **Πόπης Λαμπρινέα Γαβριλάκη**
- ❖ **σελ. 12 & 13:** Ευοίωνες προοπτικές για το αβοκάντο στα Χανιά, από τον **Δημήτρη Πριπάκη**
- ❖ **σελ. 14:** Αυτοί που φεύγουν...
- ❖ **σελ. 15:** Ειδήσεις από το χωριό μας, **Επιστολές**
- ❖ **σελ. 16:** Δωρεές στην εφημερίδα μας, **Ειδήσεις από το χωριό μας**

Ο λαγούδαρος

Γύρω στο '70 θυμούμαι ένα ανοιξιάτικο πρωί που με έστειλε ο αφέντης μου ψηλά στα όρη να δω που βόσκουν τα οζά μας, να τα μετρήσω και να να δρομιάσω. Εκεί που τα κουτέλωνα στον χαλασέ του Κατρέ, ανεμίστηκε ο σκύλος μας ο Ρόμελ ένα λαγούδαρο, μεγάλο σαν τον κούνελο.

Τον είχε στριμώξει για τα καλά να τον πιάσει ο λαγωνάρης, του έκανε αυτός κολπάκια και απότομα ζίκ ζάκ για να του ξεφύγει. Και πάνω που ήταν έτοιμος να τον γραπώσει, θωρεί μια αρκαλότρυπα στο χάλαιο και τρυπώνει με τσι μπάντες μέσα.

Ο σκύλος απ' όξω ακίνητος φρουρός έτρεχαν τα σάλια του από τη λιγούρα, γαύγιζε διαολισμένα και σκάλιζε με τα πόδια του την τρύπα για να βάλει την μουσούδα του μέσα, αλλά ως εκεί. Ο λαγός ήταν παραμέσα.

Εγώ ορθός σ' ένα χαρακάκι παραπέρα χάζευα το κυνηγητό κι έτρεξα βολίδα στην τρύπα να δω τι θα κάνω.

Βάζω μέσα το κατσουνάκι μου στο μικιό τρυπαλάκι και στο μισό μέτρο αισθάνθηκα τη μαλακάδα του λαγού.

Το βγάζω και βάζω την χέρα μου που χωρούσε ίσα-ίσα και ακουμπώ την προβιά του. Ψαχουλεύω λίγο παραπάνω και τον πιάνω από τα αυτιά...

Ήταν το αδύνατο σημείο του. Αντιστεκόταν αυτός ο έρμος βάζοντας αντιρίδα τα μπροστινά του πόδια, έσυρε και μια σκληρή από τον πόνο αλλά μόλις τον έβγαλα έξω έπεσα πάνω του σαν λαγωνικό και τον καπάκωσα γερά.

Κατάφερα τελικά να τον πιάσω από τα 4 πόδια να τον πάρω σφιχτά αγκαλιά και με τον Ρόμελ συνεχώς από δίπλα μου πήραμε την κατηφόρα για το σπίτι.

- Ίντα βαστάς μωρέ Γιωργιό αναμάσκαλα και το σφίγγεις να μην σου φύγει...

- Έπιασα μπαμπά ένα λαγό με τα χέρια. και θα φάμε καλά το βράδυ.

- Όι μωρέ κοπέλι μου για να δω. Ε,

πολλά έχουνε δει τα μάτια μου αλλά και να πιάνουνε λαγούς με τα χέρια δεν τόχω ξαναδεί. Μπράβο αντράκι μου.

- Ελα βρε συ Αντριάνα να δεις το Γιωργιό μας ίντα 'πιασε.

- Χριστός και Παναγία παιδάκι μου. Κι ίδια θα κουβεντιάζαμε με τον αφέντη σου ίντα θα μαγειρέψουμε πάλι.

- Να βάλεις μαμά και μπόλικά κρομμυδάκια που μου αρέσουνε και να μου φυλάξεις το μπροστινό μπουτάκι και την κεφαλή.

- Εντάξει χαρώτο εντάξει, εσένα θα σουβάλω διπλή μερίδα...

Λες και κρυφάκουε όμως ο μπαγάσας ο αυτιάς τι τον περίμενε και δεν έκασε με σταυρωμένα τα πόδια.

Εκεί που τον κρατούσα από τα πισινά πόδια για να του παίξει 2-3 κοφτές στ' αυτιά ο μπαμπάς με την παλάμη του, γυρίζει απότομα σαν αίλουρος με τα μπροστινά του πόδια και μου παίξει μια δαγκανιά με τσι αντόντες του στη χέρα χειρότερα κι από φουρόκατος...

Δεν άντεξα στον πόνο και στο αίμα ίσως και να τον λυπήθηκα που χτύπαγε η καρδιά του ντούκου ντούκου. Και έτσι τον αμόλπια κι έγινε λαγός.

- Μην στεναχωριέσαι Γιωργιό μου ν' αρρωστήσεις, μα αν δεν σ' αρέσουν οι φακές κι η φρύσα, εγώ θα σου κάνω στην παρασιά μια τηγανιά πατάτες με δυο αυγά μάτια... Με χάιδεψε ελαφρά στην πλάτη η μάνα μου.

Γιώργος Καπριδάκης

Η "Ε" ενημερώνει ότι η ύλη για το επόμενο φύλλο θα πρέπει να έχει φτάσει στην εφημερίδα μέχρι 27/08/2021.

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου
Αρμενιανών Χανίων
«Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»
Εκδίδεται με τη συνεργασία
της Τοπικής Κοινότητας Αρμένων

ΚΩΔΙΚΟΣ 4125

Εκδίδεται και διευθύνεται
από συντακτική επιτροπή.

Δωρεές στον Τραπεζικό λογαριασμό
Εθνικής Τράπεζας
GR9001101560000015676103433

Εκδότης-Διευθυντής:

Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124, 173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ. 210-99.16.613
Email: itsakir@otenet.gr
www.armenoi.gr
ISSN 1109-3056

Γυναίκες στη Μάχη τση Κρήτης (ρίμα)

Γυναίκες ξεχωρίσανε
σαν ν-τον αποσπερίτη
και τό 'δειξαν οσοι Γερμανούς
στη Μάχη για την Κρήτη.

Αντρογυναίκα Κρητικιά
δε σ' έστεσε η μάντρα
και χτύπησε τσοι Γερμανούς
μαζί με κάθε άντρα.

Παραίτησες τον αργαλειό
κι έπιασες τη μαχαίρα
και γερακίνα γίνηκες
τση Κρήτης περισσότερα.

Στη μάχη μέσα ρίχτηκες
σαν άγρια Αμαζόνα
και το δικό σου έκαμες
για λευτεριά αγώνα.

Ποτέ σου δεν εδείλιασες
για την ελευθερία
να πολεμάς το Γερμανό
τση Κρήτη μας κυρία.

Κρητικοπούλα στην αντρεία
ποθές δεν έχεις ταίρι
και δε ντο ντρόπιασε ποτές
το Κρητικό μαχαίρι.

Το χάδι σου το νοιώσανε
στου μαχαιριού τη γ-κόψη
αυτοί που δε γ-κατέχανε
την άλλη σου την όψη.

Σαν άντρας επολέμησες
αρχόντισσα τση Κρήτης
το διηγούνται τα Λευκά Όρη
κι ο Ψηλορείτης.

Όντεν εσκύβαν οι λαοί,
ένας μετά τον άλλο
κόρη τση Κρήτης δίδαξες
τση λευτεριάς το ζάλο.

*Βραβεύτηκε με 2^ο βραβείο στο
Λογοτεχνικό διαγωνισμό που προκήρυξαν
ο Λογοτεχνικός Όμιλος «Ζαλώνη-Ξάστερον»
και ο «Ελληνικός Πολιτιστικός Όμιλος
Κυπρίων Ελλάδος», 2021,
για την ημέρα της Γυναίκας.
Γιώργος Γιακουμινάκης

Ο Δράκος κι οι φωνές του (Διασκευή σ' ένα θρύλο)

Γράφει η **Πόπη Λαμπρινέα-Γαβριλάκη**

Ήτανε μια και δυο και τρεις, μπορεί και παραπάνω, ήτανε μια και δυο και τρεις φορές ένας Δράκος βασιλιάς. Ζούσε σ' ένα νησί καταμεσής στη θάλασσα.

Είχε και μια και δυο και τρεις, μπορεί και περισσότερες, είχε και μια και δυο και τρεις φωνές τη μια, πιο δυνατή από την άλλη. Άλλη φωνή για τη Χαρά και άλλη για τη Λύπη. Άλλη για το Θυμό και άλλη για τον Πόνο. Είχε και τη Μελωδική και την Άγρια. Κι είχε και την μικρή τη Σιγανή, που σπάνια μιλούσε. Και τις φορές που μίλαγε, ήταν τόσο σιγανή και ήσυχη, σχεδόν δεν ακουγόταν. Οι πιο πολλές φωνές μαλώνανε και σπάνια συμφωνούσαν μεταξύ τους. Η Σιγανή δε μάλωνε και μ' όλες συμφωνούσε.

Μια μέρα ο δράκος βασιλιάς ζαλίστηκε. Του πήραν το κεφάλι. Έψαξε μέρος να κρυφτεί, αλλά δε βρήκε. Παντού απλωμένες οι φωνές τον κυνηγούσαν. Από κοντά η Σιγανή να συμφωνεί μαζί τους. Έβαλε τότε δυνατή φωνή κι έγινε ψυχία.

«Από δω και πέρα θα ζείτε χωριστά. Μακριά η μία από την άλλη».

Έβαλαν τα δυνατά τους οι φωνές να του αλλάξουν γνώμη. «Για σένα λέμε ό,τι λέμε και κάνουμε ό,τι κάνουμε. Είμαστε οι φωνές σου. Πώς θα ζήσεις χωρίς εμάς; Δίχως χαρές και δίχως λύπες να ομορφαίνουν τη ζωή σου; Πώς θα θυμώνεις; Πώς θα συμπονάς; Πώς θα φωνάζεις; Πώς θα σκληραίνεις όταν το χρειάζεσαι; Χωρίς εμάς θα σκάσεις! Θα πλαντάξεις!»

Δεν υποχώρησε ο Δράκος.

«Μαζί μου θα μείνει μόνο η μικρή, η Σιγανή, που δε μου παίρνει το μυαλό, δε με βουρλίζει».

«Και τι ζωή θα είναι αυτή χωρίς τις αδερφές μου;» αντέτεινε πρώτη φορά η Σιγανή και προσπάθησε να δυναμώσει τη φωνή της. Κανείς όμως δεν την άκουσε, κανείς δεν της έδωσε σημασία. Ο Δράκος μόνο την άκουσε. Της είχε αδυναμία της μικρής. Κούνησε με αμνηχανία την ουρά, κι έβγαλε το κεφάλι του. Γνώμη όμως δεν άλλαξε.

Έτσι την άλλη μέρα το πρωί κατά πως τους παράγγειλε ο Δράκος ξεκίνησαν οι φωνές να φύγουν. Μακριά και χωριστά η κάθε μια τους.

Η πρώτη της Χαράς βρέθηκε στην καλύβα του βοσκού στα πρόβατα και στις γελάδες. Η δεύτερη της Λύπης πήγε στο γεωργό να βοηθήσει στη σπορά. Η τρίτη του Θυμού

έφθασε στην καλύβα του ψαρά να βοηθά στη βάρκα και στα δίχτυα. Η Φωνή του Πόνου αντάμωσε τη γιαγιά που ζούσε μόνη στην καλύβα. Η Μελωδική έφυγε τραγουδώντας κι έχασε το δρόμο της. Πήρε τις γειτονιές κι ανακατεύτηκε με τα παιδιά που έπαιζαν φώναζαν και τραγουδούσαν. Κι η Άγρια συνάντησε το μάστορα της Πέτρας και τον βοήθηγε να πελεκά τις πιο σκληρές πέτρες για ν' ακονίζουν οι Δράκοι τα νύχια και τα λέπια τους. Όλες σκορπίστηκαν, έκαναν δουλειές και δεν είχαν κανένα να ζαλίσουν.

Ησύχασε κι ο Δράκος στο παλάτι. Ο αέρας γέμισε μυρωδιές. Πεταλούδες και πουλιά πετούσαν γύρω του. Κελάρυζαν τα νερά κι ο ήλιος έλαμπε. Τα κύματα έγλειφαν

την αμμουδιά και τα βράχια. Ο Δράκος χαιρόταν την ομορφιά. Ούτε λυπόταν ούτε θύμωνε. Και να θελε πια, δε μπορούσε να μιλήσει θυμωμένα και σκληρά «Τι να τις κάνω τις πολλές φωνές;» απολάμβανε την ησυχία του κι ούτε καν υποψιαζόταν τα δύσκολα που έρχονταν.

Η Σιγανή μαράζωνε μόνη. Πήγε κοντά στο Δράκο και του παραπονέθηκε. «Είμαι, σαν να μην είμαι, μόνη μου! Κι εσύ είσαι σαν να μην είσαι! Καθιστός όλη την ώρα και αμίλητος! Θέλω τις αδερφές μου!»

Την άκουσε ο Δράκος; Δεν την άκουσε; Μπορεί και να μην την άκουσε. Η Σιγανή όμως πρώτη φορά δυνάμωσε τη φωνή της. Κι επειδή εξακολουθούσε ο Δράκος να μην της απαντά, σκαρφάλωσε στο κεφάλι του και μπουρ μπουρ μπουρ προσπαθούσε να τον πείσει.

Χωρίς τις άλλες του φωνές ο Δράκος δεν μπορούσε ούτε να θυμώσει ούτε ν' αγριέψει. Τίναξε όμως την ουρά του και

πέταξε τη Σιγανή απ' το κεφάλι του. Έτσι μάλιστα μικρή και σιγανή που ήταν χωρίς να το καταλάβει βρέθηκε στην απέναντι γωνία.

Ησύχασε ο Δράκος μια, ψύχασε δυο στο τέλος βαρέθηκε κι άνοιξε το στόμα να φωνάξει τη μικρή του. Φωνή όμως δεν βγήκε απ' το στόμα του. Παραξενεύτηκε και βγήκε να ψάξει τη Σιγανή. Έψαξε εδώ, έψαξε κει, έψαξε παραπέρα. Πουθενά όμως η Σιγανή πουθενά και η φωνή του.

Η Σιγανή, που πόνεσε πολύ, όταν την πέταξε ο Δράκος, ήθελε να θυμώσει, αλλά δεν ήξερε. Ήθελε να παραπονεθεί, αλλά ούτε να παραπονιέται ήταν μαθημένη. Αποφάσισε όμως να φύγει και να πάει να βρει τις αδερφές της. Μαζεύτηκε, μαζεύτηκε κι έγινε ένα στρογγυλό κουβάρι. Που κύλησε γρήγορα στην άκρη της αυλής κι από κει, αντί για τις αδερφές της, βρέθηκε στον ψηλό κι άγριο βράχο και στον απόκρημνο γκρεμό!

«Σιγανή, Σιγανή...» προσπάθησε να φωνάξει ο Δράκος. Άδικα όμως ανοιγόκλεινε το στόμα του. Μαζί με τη Σιγανή έχασε και την τελευταία φωνή του. Λέξη δεν έβγαине απ' το στόμα του! Από τα μάτια του όμως έτρεξαν δυο δάκρυα ολοστρογγύλα που κύλησαν, ως τις φωνές του.

«Το και το...» τους είπαν.

«Σιγανηνή... Σιγανηνή» πετάχτηκαν εκείνες να βρουν την αδερφή τους.

Μα η Σιγανή ούτε αδερφές ούτε Δράκο βασιλιά άκουγε πια. Πέτρα την πέτρα και Βράχο το βράχο κατρακύλησε και πνίγηκε στ' αγριεμένα κύματα του κάβου. Έφτασε ο Δράκος, έφτασαν κι οι άλλες φωνές. Σαν είδαν τη Σιγανή κομμάτια, έβγαλαν δυνατές κραυγές και πήδησαν κοντά της. Κι ο Δράκος έδωσε μια με την ουρά του κι έσκισε το βράχο. Ύστερα έπεσε μες στο δρακοντόσχιμα κι έγινε δρακοντόβραχος.

Οι ψαράδες λένε, πως οι φωνές του δράκου βασιλιά έγιναν κύματα και κουβεντιάζουν μεταξύ τους. Άλλοτε συμφωνούν και γίνονται φλοίσβος και ψίθυρος κι άλλες φορές διαφωνούν και σκώνονται ψηλά σαν φίδια. Κάποιες φορές θυμώνουν και σφυρίζουν δυνατά. Τότε ο Δράκος, ζωντανεύει. Θυμάται τη Σιγανή και σκώνει κύματα βουνά με την ουρά του. Φοβούνται και ψυχάζουν οι φωνές. Η Θάλασσα ψυχάζει. Και οι ψαράδες βγαίνουν ήσυχτοι στη θάλασσα, να κάνουν τη δουλειά τους.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Summer Camp στους Αρμένους

*Μια ανάσα – ως άλλη χείρα βοήθειας – στους εργαζόμενους γονείς από τους Αρμένους και τα γύρω χωριά, με πρωτοβουλία του **Ηλία και της Αργυρώς Χατζηδάκη**.*

Μια ευχάριστη έκπληξη μας περίμενε πέρυσι τον Ιούλιο, όταν κατεβήκαμε στους Αρμένους για παραθερισμό, παράλληλα με λίγη δουλειά από απόσταση, με έδρα πλέον το χωριό. Τρεις φορές την εβδομάδα και για τρεις ώρες κάθε φορά, ο Ηλίας (εκπαιδευτής Κραν Μαγα) και η Αργυρώ Χατζηδάκη (φοιτήτρια στο Παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης), έναντι χαμηλού αντιτίμου, είχαν οργανώσει ένα summer camp για τα παιδιά με χρήση της αίθουσας του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρμένων και του παρακείμενου γηπέδου. Γυμναστική και ζωγραφική στη σκιά των πλατάνων, δίπλα στα ποτάμια, αλλά και παιχνίδια και εργαστήρια εντός, ανάλογα με τη ζέση, έφεραν τα παιδιά μας κοντά, απασχολούμενα δημιουργικά, και ελευθερώνοντας και για μας τους γονείς ένα πολύτιμο τρίωρο

να κάνουμε τις δουλειές μας.

Στα καλά νέα είναι ότι το summer camp θα διοργανωθεί και φέτος τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, τρεις φορές την εβδομάδα, στον ίδιο χώρο. Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, ο Ηλίας και η Αργυρώ δεν έχουν ολοκληρώσει ακόμα το πρόγραμμα με τις φετινές δραστηριότητες, καθώς έχουν σκοπό να φιλοξενήσουν και άλλους εκπαιδευτές με διαφορετικά αντικείμενα. Σε κάθε

περίπτωση, οι μικροί συμμετέχοντες (παιδιά που φοιτούν στο νήπιο και στο δημοτικό) θα έρθουν σε επαφή με την αυτοάμυνα, θα αθληθούν, θα διδαχθούν παραδοσιακούς χορούς, και θα λάβουν μέρος σε διάφορα εργαστήρια (π.χ. συναισθημάτων), παράλληλα με τα ομαδικά/συνεργατικά επιτραπέζια παιχνίδια που θα παίξουν ανά ηλικιακή ομάδα. Εμείς θα είμαστε εκεί με χαρά!

Κ.Β.

Ο Άγιος Κωνσταντίνος

Στο εκκλησάκι, στην ομώνυμη τοποθεσία στο χωριό μας, γιορτάστηκε και φέτος η γιορτή του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Την Θεία Λειτουργία ανήμερα, πραγματοποίησε ο νέος εφημέριος του χωριού μας παπά Αργύρης.

Ακολούθησε κέρασμα με τη φροντίδα της Κατερίνας Τσιχλάκη.

Και του χρόνου με υγεία!

Αι Γιάννης Θεολόγος

Με μεγαλοπρέπεια και πολύ συμμετοχή, τπρώντας τα μέτρα για τον κορωνοϊό, τελέστηκε και φέτος η λειτουργία του Αι Γιάννη του Θεολόγου στην πλατεία του χωριού. Το κέρασμα πρόσφεραν ο Κώστας Κουτσουπάκης και το προσωπικό του κρεπωλείου του, ο Μιχάλης και η Αργυρώ Ορφανάκη, ο Γιώργος και η Χαρίκλεια Αβερκάκη, η κυρία Κατίνα Τερεζάκη και ο «Ιορδάνης» με την μπουγάτσα από τα Χανιά, που κάθε χρόνο προσφέρουν απλόχερα στην γιορτή του Αη Γιάννη.

Ασφαλτόστρωση αγροτικών δρόμων

Ασφαλτοστρώθηκε ο αγροτικός δρόμος από τα «Λιβιάδια» προς τον «Αρμενιανό Καλοσυκιά» και τα «Καμαράκια», καθώς και ένα τμήμα που είχε μείνει προς τις «Λίμνες». Ελπίζουμε ότι θα συνεχιστεί η βελτίωση των υποδομών και των έργων στο χωριό μας που τόσο έχει ανάγκη.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Επιτάφιος Ι.Ν. Αγίου Νικολάου

Αν και δύσκολες οι συνθήκες, ο Επιτάφιος μας, στον Ι.Ν. Αγίου Νικολάου στους Αρμένους, στολίστηκε με χρυσάνθεμα, ορχιδέες, ζερμπέρες και λίλιουμ.

Κάψιμο του Ιούδα

Τηρώντας πιστά τις παραδόσεις μας και προσφέροντας ευκαιρίες συνάντησης και διασκέδασης σε μικρούς και μεγάλους συγχωριανούς, κάψαμε τον Ιούδα μετά την Ανάσταση.

Καθαρισμός του ιατρείου των Αρμένων

Με πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρμένων καθαρίστηκε ο περιβάλλον χώρος του ιατρείου των Αρμένων. Ευχαριστούμε τα μέλη του συλλόγου Αβερκάκη Γεώργιο, Μαλεκάκη Βασίλη, Πατεράκη Ιωάννη και Τσιτσιρίδη Χρήστο, καθώς και την Αβερκάκη Χαρίκλεια και την Αβερκάκη Ευαγγελία για την βοήθεια τους στην κίνηση μας αυτή.

Ο Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρμένων
Αβερκάκης Γεώργιος

Ευχαριστήριο

Η Ενορία Αγίου Νικολάου Αρμένων, το εκκλησιαστικό συμβούλιο μαζί με τον εφημέριο του, ο πολιτιστικός σύλλογος Αρμένων αλλά και όλη η κοινωνία του χωριού, κάτοικοι και ευλαβείς επισκέπτες, ευχαριστούν τον σεβασμιότατο Μητροπολίτη Κυδωνίας και Αποκορώνου κ.κ. Δαμασκηνό για την τιμή που μας έκανε να παρευρεθεί και να χοροστατήσει τις Άγιες Μέρρες της Μεγάλης Εβδομάδας. Του ευχόμαστε μακροήμερευση και ζητούμε ταπεινά την ευλογία του.

Χριστός Ανέστη!

**Πολιτιστικός Σύλλογος
Αρμένων Αποκορώνου**

Το στεφάνι του Μάν

Μια φορά και έναν καιρό, ο κύριος Σύλλογος με την κυρά Συλλογίνα, θέλησαν να φτιάξουν ένα θεόρατο στεφάνι. Όμως σκέφτηκαν ότι δεν θα τα κατάφερναν μόνοι τους, έτσι ζήτησαν βοήθεια από τα παιδιά του χωριού. Αυτά μόλις το άκουσαν πέταξαν από την χαρά τους και έφυγαν τρέχοντας να μαζέψουν αγριολούλουδα από τον κάμπο. Ο κύριος Σύλλογος με την κυρία Συλλογίνα περίμεναν υπομονετικά τα παιδιά με τα λουλούδια στην πλατεία του χωριού. Ξαφνικά έρχεται ο Αλέξανδρος με έναν όμορφο κρίνο, ο Βασίλης με τον Γιώργο έφεραν θυμάρι να μοσχοβολήσει ο τόπος, να η Κατερίνα με ένα κατακόκκινο τριαντάφυλλο, μετά ήρθε και η Άννα με μια ανθοδέσμη από παπαρούνες. Τελευταία έφτασε η Αφροδίτη που δεν της αρέσουν άλλα λουλούδια παρά μόνο οι μαχαιρίδες. Τότε, ο κύριος Σύλλογος ξεκίνησε να φτιάχνει το στεφάνι και χαρούμενος είπε «θα τα καταφέρουμε». Η αγκινάρα, το σκόρδο

και το κουκί έδωσαν την τελευταία πινελιά. Το θεόρατο στεφάνι ήταν πλέον έτοιμο να κρεμαστεί στην πλατεία του χωριού, ώσπου να το κάψουν στις 24 Ιουνίου που είναι του Αι Γιάννη του Κληδονάρη.

Ο κύριος Σύλλογος και η κυρά Συλλογίνα

200 Χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση 1821-2021

Η Κρήτη στην Επανάσταση του 1821

του Δημητρίου Εμμαν. Καβρουλάκη

Η Μεγαλόνησος Κρήτη ήταν παρούσα στον αγώνα του 1821 για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Ελλάδας. Αν και μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα και τα κέντρα του Μεγάλου Αγώνα, μόνη και χωρίς βοήθεια αντήχησε με το παρών της, συγκρουόμενη με τους Τούρκους, τους Αιγύπτιους, τους εξωμότες που θαρούσαν ότι το νησί αυτό ήταν για πάντα δικό τους. Άλλωστε, η Ελευθερία είναι σύμφυτη με τον κρητικό, στο μεδούλι του μέσα και στην κραταιά ψυχή του. Γράφει ο Παντελής Πρεβελάκης: «για τον Κρητικό η ελευθερία δεν υπήρξε κούφια λέξη. Οι αδιάκοποι αγώνες του κατά τον ξένου δυνάστη τού αποκάλυψαν το ιερό, το συγκεκριμένο της νόημα».

Στην επανάσταση του 1821, η Κρήτη πρωταγωνίστησε, με βαρύ φόρο αίματος. Οι κρητικοί πολέμησαν για περισσότερα από 10 χρόνια για να καταλήξουν, αδύναμοι αλλά όχι ηττημένοι, ανήμποροι αλλά όχι παραιτημένοι, στη δικαιοδοσία του αντιβασιλέα της Αιγύπτου, δωρεά από τους Τούρκους. Δυστυχώς, με τη σύμφωνη γνώμη των τότε μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Στην πραγματικότητα ο αγώνας των κρητών για ελευθερία ξεκίνησε με τον Δασκαλογιάννη το 1770. Όνομα σύμβολο στην Κρήτη, παλικάρι πρώτης γραμμής, ήρωας ανάμεσα στους μύθους της ελληνικής ιστορίας. Αν και ματωμένη από την επανάσταση του 1770, η επανάσταση του 1821 γρήγορα εξαπλώθηκε και στην Κρήτη, παρά την μεγάλη απόσταση από την υπόλοιπη Ελλάδα και τα ισχυρά κέντρα του εθνικού αγώνα. Η επικοινωνία, η αποστολή εφοδίων και όπλων, ο συντονισμός των πολεμικών ενεργειών καθίστατο εξαιρετικά δύσκολος. Συγχρόνως, οι εξισλαμισμένοι τουρκοκρητικοί και δύο ισχυρά γενιτσαρικά τάγματα είχαν επιβάλλει ένα καθεστώς ισχυρής καταπίεσης και αγριότητας στο νησί. Την ίδια στιγμή, το μορφωτικό επίπεδο και η παιδεία στην Κρήτη ήταν πράγματα σχεδόν ανύπαρκτα. Αυτά που είχε η υπόλοιπη Ελλάδα, εδώ έλλειπαν. Η λογοτεχνική, πολιτισμική, πνευματική παράδοση της Κρήτης για διακόσια χρόνια είχαν διακοπεί και κυριαρχούσε το σκοτάδι.

Παρ' όλα αυτά, στην Φιλική Εταιρία συμμετείχαν και κρητικοί, ελάχιστοι, αλλά μορφές του αγώνα που κίνησαν την επανάσταση και στη Μεγαλόνησο. Τέτοιες προσωπικότητες ήταν ο λόγιος Εμμανουήλ Βερνάρδος, ο Βαρνάβας Πάγκαλος, ο Έμπορος Λαδάς, ο μητροπολίτης Γεράσιμος Παρδάλης, ο επίσκοπος Πέτρος Αρτέμιος, ο κληρικός Νεόφυτος Οικονόμος -μετέπειτα Γενικός Γραμματέας της καγκελαρίας Κρήτης-, ο Καλλίνικος Κριτοβουλίδης -εξέχουσα

πολιτική και πνευματική παρουσία στον αγώνα-, οι Σφακιανοί πλοιοκτήτες Παναγιώτης Ψαρουδάκης, Ανδρέας Φασουλής και οι Δαιμονάκηδες (φυγάδες του 1770 στην Μολδοβλαχία), ο καπετάνιος Αναγνώστης Μανουσογιαννάκης, ο κρυπτοχριστιανός Χουσεΐν Κουρμούλης, ο επίσκοπος Κισσάμου Μελχισεδέκ Δεσποτάκης, ο ηγούμενος της Μονής Πρέβελη Μελχισεδέκ Τσουδερός και τόσοι άλλοι· ο κατάλογος είναι μεγάλος.

Από την πρώτη στιγμή του Μεγάλου Αγώνα 150 κρητικοί πήγαν και πολέμησαν στη Μολδοβλαχία στο πλευρό του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Εκεί, άφησαν την ζωή τους τα δύο από τα τρία αδέρφια Βούρβαχη που συμμετείχαν στις μάχες, ο Τζοάνος και ο Βαρδής. Τον Μάρτιο του 1821 ο ηγούμενος της μονής Πρέβελη Μελχισεδέκ Τσουδερός, υψώνει επίσημα την σημαία της επανάστασης στο νησί. Οι Τούρκοι, σε απάντηση, σκότωσαν όλους τους μοναχούς και λεπλάτησαν το μοναστήρι. Στις 7 Απριλίου 1821 στα Γλυκά Νερά εκλέγεται η προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση που ονομάστηκε «*Καγκελαρία των Σφακίων*». Στη σφραγίδα του Συμβουλίου απεικονιζόταν η Παναγία με την επιγραφή «*Παναγία του Λουτρού*». Δεν πρόκειται μόνο για μια συντονιστική αρχή της επανάστασης, αλλά ανεφοδίαζε τις επαναστατημένες

ομάδες και τους οπλαρχηγούς, με όπλα και πολεμοφόδια. Προστάτευε τον άμαχο πληθυσμό, οργάνωνε εράνους και ίδρυσε νοσοκομείο στο Λουτρό. Στις 15 Απριλίου 1821, κηρύχτηκε η Επανάσταση και στην Παναγία Θυμιανή στα Σφακιά σε ανοικτή συνέλευση, με την παρουσία περίπου 1500 αγωνιστών απ' όλη την Κρήτη και πλήθους

Ηγ. Μελχισεδέκ Τσουδερός

Γεώργιος Τσουδερός

κόσμου. Στις 19 Μαΐου 1821 οι τούρκοι συνέλαβαν, βασάνισαν και έσυραν γυμνό τον μητροπολίτη Κισσάμου και Σελίνου Μελχισεδέκ Δεσποτάκη στην πόλη των Χανίων. Τον απαγχόνισαν στην πλατεία της Σπλάντζιας μαζί με τον δάσκαλο Καλλίνικο Βερραίο. Οι κρήτες αγωνιστές δεν άφησαν ατιμώρητη την συγερή δολοφονία· στο Λούλο στις 14 Ιουνίου 1821 κατανίκησαν τους Τούρκους με ηγέτες τον Τσελεπή με 45 άνδρες και τον Σήφακα με 16 απέναντι σε πολλαπλάσιους Τούρκους. Στις 15 Ιουνίου 1821 στο χωριό Λάκκοι Χανίων κατατροπώνεται ο στρατός πέντε χιλιάδων Τούρκων, ταυτόχρονα στο Αμάρι Ρεθύμνου νικήθηκαν οι φοβεροί Αμπαδιώτες Τουρκοκρητικοί, από τους οπλαρχηγούς Τσελεπή και Παναγιωτάκη. Ως αντίποινα, οι Τούρκοι σκότωσαν στα Χανιά 400 χριστιανούς.

Γιώργος Τσελεπής

Στις 17 Ιουνίου 1821, στις Καλύβες Αποκορώνου, Ρούστικα Ρεθύμνου και στον Άγιο Ιωάννη Λάμπης οι επαναστατημένοι επιτέθηκαν σε τουρκικές μονάδες με επιτυχία. Γι' αυτό στην περιοχή του Αποκορώνου σφάζονται πάνω από 1200 Χριστιανοί από τουρκικές ορδές. Στις 23 Ιουνίου 1821, οι Τούρκοι εκτελούν στο Μεγάλο Κάστρο της Κρήτης τον αρχιεπίσκοπο Γεράσιμο και πέντε επισκόπους: τον Κνωσού Νεόφυτο, τον Χερρονήσου Ιωακείμ, τον Λάμπης Ιερόθεο, τον Σπείας Ζαχαρία και τον τιτουλάριο επίσκοπο Διοπόλεως Καλλίνικο. Σφάζονται 800 άμαχοι στην ευρύτερη περιοχή του Μεγάλου Κάστρου· σφαγή γνωστή ως ο «*μεγάλος απερνιές*». Στην Ιερά Μονή Παλιανής (Βενεράτο) ατιμάζονται και σφάζονται και οι 21 μοναχές. Οι επαναστάτες, όμως, συνεχίζουν τον αγώνα. Στις 24 Ιουνίου 1821 διαλύουν τους Τούρκους κοντά στο φρούριο Μαλάξα με οπλαρχηγούς τον Γ. Δασκαλάκη, Α. Φασούλη, Β. Χάλη, Α. Παναγιώτου. Οι κρήτες στον Θέρισο, στα Χανιά και στον Βαθύπετρο, νικούν τις τουρκικές μονάδες και εδραιώνουν την επανάσταση. Οι Σφακιανοί, με την εμπειρία τους στα όπλα, στέλνουν καπετάνιους και σε άλλες επαρχίες, όπως τον Δελφίανη στο Αμάρι, τους Αναγνώστη και Πέτρο Μανουσέλη στο Ρέθυμνο. Ο καπετάνιος Ρούσος Βουρδουμπάς έχει την γενική αρχηγία. Στα τέλη του 1821, τον Νοέμβριο, έρχεται στην Κρήτη ο Μιχαήλ Αφεντούλης, απεσταλμένος του Δημήτριου Υψηλάντη, με τον τίτλο «*Γενικός Έπαρχος και Αρχιστράτηγος Κρήτης*».

Την επόμενη χρονιά του μεγάλου εθνικού αγώνα, το 1822, ανακαταλαμβάνεται το Αρκάδι, στα Ακόνια πττώνται οι τούρκοι και αποκεφαλίζεται ο αρχηγός τους Γλυμής Αλής. Στον Μυλοπόταμο, στο Φουρφουρά Ρεθύμνης, στο Καστέλι Κισσάμου, στην ανεπιτυχή προσπάθεια κατάληψης του Ρεθύμνου, γίνονται μεγάλες μάχες, όπου θυσιάζονται πολλοί λεβέντες κρητικοί και οπλαρχηγοί, αλλά οι Τούρκοι υφίστανται μεγάλες ήττες και ταπεινώσεις. Στις 20 Μαΐου 1822 στους Αρμένους Χανίων ψηφίζεται το «Προσωρινόν Πολίτευμα της νήσου Κρήτης». Τα φρικτά εκείνα χρόνια της σκλαβιάς οι επαναστάτες, που μισοκοιμούνταν σαν το λαγό στις αστοιβίδες με το γιαταγάνι, τον πασαλή (πολεμικό μαχαίρι) ή το τουφέκι προσκέφαλο και τον κίνδυνο να τους αγκαλιάζει (βασανιστήρια, γδάρσιμο, σούβλισμα), έπαιρναν κουράγιο και δυνάμωσαν την ψυχή τους να αντέξει με ριζίτικα τραγούδια. Παράδειγμα:

Βασίλης Χάλης

«Γεύγεσαι, γιε μου, γεύγεσαι,
χαροκοπάς και πίνεις
κι οι Τούρκοι σε κυκλώνουνε,
μη ντροπιαστείς, υγιέ μου.
‘Πρόβαλε, μάνα μου, να ιδείς
πόσες χιλιάδες είναι,
κι αν είναι δυο να γεύγομαι,
κι αν είναι τρεις να πίνω
κι αν είναι περισσότεροι
να βάλω τ’ άρματά μου!
Και τότες, μάνα μου, θα ιδείς
πώς πολεμά ο γιος σου,
πώς τη σκοιώνουν τη ν-Τουρκιά!»

Στα τέλη Μαΐου, στις 28, αποβιβάζονται στη Σούδα από 114 πλοία αιγυπτιακές δυνάμεις υπό τον Αιγύπτιο Χασάν Πασά και αρκετές χιλιάδες στρατιώτες. Συγχρόνως, ο Σερίφ Πασάς καταστρέφει τα Ανώγεια. Στον Κρουσώνα, ο Δεληγιαννάκης, ο Ζερβουδάκης και ο Πολογιωργάκης εξολοθρεύουν 350 τουρκαλβανούς. Παρά τις απώλειές τους οι Τουρκοαιγύπτιοι καταλαμβάνουν τον Θέρισσο και τους Λάκους, όπου αμύνονταν οι κρητικοί με σχεδόν όλους τους οπλαρχηγούς. Στην ανατολική πλευρά του νησιού, το οροπέδιο Λασιθίου καταλαμβάνεται από τους Αιγύπτιους. Τον Φεβρουάριο του 1823 σε μια σπηλιά στη Μίλατο Λασιθίου, είχαν κρυφτεί 2000 άμαχοι και λίγοι οπλοφόροι. Οι Αιγύπτιοι δεν μπορούσαν να το πλησιάσουν και να το κυριεύσουν. Πεινασμένοι, αλλά κυρίως εξαιτίας της δίψας, οι έγκλειστοι παραδόθηκαν. Οι Τούρκοι έριξαν τους περισσότερους στον γκρεμό και τους υπόλοιπους τους πούλησαν ως δούλους. Η επανάσταση στην ανατολική Κρήτη καταστάληκε.

Στις 9 Φεβρουαρίου του 1822 έλαβε χώρα η πρώτη μάχη στο Μοναστηράκι. Ο Ρούσος Βουρδουμπάς ως αρχηγός μαζί με τους οπλαρχηγούς Τσουδερό, Πολογιωργάκη, Δεληγιαννάκη, Πρωτοπαπαδάκη, Δαμβέργη, Ζερβουδάκη, Μελιδόνη και Μαυροθαλασσίτη

αντιμετώπισαν 4000 Τούρκους με αρχηγό τον Τσιλιβοδάμπαση. Η νίκη έστεψε τα όπλα των Κρητών και οι Τούρκοι υπέστησαν δεινή ήττα. Οι απώλειες των Τούρκων ήταν μεγάλες και δεν ξανατόλμησαν να επιτεθούν. Ένα χρόνο μετά, το 1823, έγινε η δεύτερη μάχη στο Μοναστηράκι. Η δολοφονία του Τούρκου Γεντίμ Αλή και του γιού του από τον Μοναστηρακιανό Θεόδωρο (ή Θεοδώρητο) Δαβερώνα στάθηκε η αφορμή. 10000 εξοπλισμένοι και έμπειροι Τούρκοι στρατοπέδευσαν στη Μονή Ασωμάτων και ετοιμάστηκαν για επίθεση ως εκδίκηση για τον διπλό φόνο. Αμαριώτες και Μοναστηριώτες οπλαρχηγοί και πολεμιστές αποφάσισαν να δώσουν μάχη έως εσχάτων. Παρά την ορμητικότητα και την οργάνωση των Τούρκων, οι Αμαριώτες τους απώθησαν και τους πήραν στο κατόπι. Άτακτη φυγή το αποτέλεσμα και με εκατοντάδες νεκρούς, οι εναπομείναντες Τούρκοι εγκατέλειψαν τη Μονή Ασωμάτων και κλείστηκαν στο κάστρο του Ρεθύμνου, θεωρώντας ότι οι Αμαριώτες θα τους επιτίθεντο και στην πόλη και, κατά συνέπεια, στο κάστρο που έντρομοι είχαν καταφύγει για να σωθούν από την οργή και τη δύναμη των επαναστατημένων κρητών.

Στις Αμουργέλλες Ηρακλείου ο Χουσεΐν Βέης συγκρούεται με 3000 ένοπλους επαναστάτες και με αρχηγό τους τον Ρούσο Βουρδουμπά, οι οποίοι, παρά τον ηρωισμό τους, νικήθηκαν και χάθηκαν 300 αγωνιστές. Τον Ιανουάριο του 1824, μετά από τρεις μήνες πολιορκία, το σπήλαιο του Μελιδονίου Μυλοποτάμου όπου είχαν καταφύγει 30 επαναστάτες και 370 γυναικόπαιδα, πυρπολείται με το άνοιγμα οπής στην οροφή, πνίγοντας όλους στους καπνούς. Τον Μάρτιο του 1824 πέφτουν στα χέρια των τούρκων και τα Σφακιά. Οι άμαχοι φεύγουν από την Κρήτη. Μόνο από το λιμανάκι του Λουτρού Σφακίων δώδεκα χιλιάδες ψυχές φυγαδεύονται. Πολλοί κρητικοί φτάνοντας στην ηπειρωτική Ελλάδα, μοιράζονται και πολεμούν στην Πελοπόννησο και στην Ρούμελη. Στο Μεσολόγγι, στο Μανιάκι δίπλα στον Παπαφλέσσα, στους Μύλους δίπλα στο Υψηλάντη, στον Ανάλατο στο πλευρό του

Γεώργιος Δασκαλάκης

Καραϊσκάκη και η καταγραφή δεν βρίσκει εύκολα τέλος, παραμένει στα παραδείγματα.

Ο αγώνας δεν τελειώνει τον Ιούνιο του 1825, τετρακόσιοι Κρήτες που αγωνίζονται στην Πελοπόννησο επιστρέφουν και καταλαμβάνουν τα Φρούρια της Γραμβούσας και του Κισσάμου, δημιουργώντας ελεύθερους πυρήνες στην Κρήτη. Νικούν τους Τούρκους κοντά στο Ρέθυμνο και στα Χάλαρα. Την επόμενη χρονιά, στον Άγιο Ιωάννη της Γόρτυνας. Το 1827, χίλιοι πρόσφυγες Κρήτες αγωνιστές μεταφέρονται από τον Μιαούλη στο νησί και η επανάσταση γενικεύεται και πάλι με επιτυχίες, οπότε και τον Μάιο 1828 η ιστορία συναντά τον μύθο. Στο

Φραγκοκάστελο ο οπλαρχηγός Χατζημιχάλης οχυρώνεται και ο Μουσταφά επικεφαλής 8.000 τούρκων φτάνει στο κάστρο. Μετά από λυσσαλέο και άνισο αγώνα οι αμυνόμενοι πραγματοποίησαν ηρωική έξοδο από το κάστρο. Σχεδόν όλοι οι υπερασπιστές του Φραγκοκάστελου βρήκαν τον θάνατο, μαζί με τον Χατζημιχάλη Νταλιάνη και τον υπασιστή του Κυριακούλη Αργυροκαστρίτη. Απόρροια αυτού του ιστορικού γεγονότος είναι η καταγραφή στην κρητική παράδοση δοξασιών γύρω από την Μάχη του Φραγκοκάστελου. Οι Δροσουλίτες. Οι ημίθεοι που αγωνίζονται το χάραμα και ακούγονται τα ποδοβολητά τους και τα άλογα μέσα από την αχλή που φέρνει η υγρασία, η θάλασσα και ο ζεστός ήλιος του πρωινού στην παραλία

Χατζημιχάλης Νταλιάνης

της Κρήτης. Στις 29 Φεβρουαρίου 1828 στο μοναστήρι της Οδηγήτριας στη Μεσσαρά ο θρυλικός Ξωπατέρας, περικυκλωμένος από 3000 τούρκους, βρίσκει μαρτυρικό θάνατο μετά από τρεις ημέρες αντίστασης. Στις μαντινάδες και στις ρίμες τους ξεδιπλώνεται όλο το μεγαλείο της κρητικής ψυχής, η αληθινή παλικαριά που φτάνει μέχρι την αυτοθυσία. Για τη θυσία του Ξωπατέρα σταχυολογούμε ένα μικρό απόσπασμα από το βιβλίο του Παύλου Βλαστού «Ο Γάμος εν Κρήτη» (εκδ. Καραβία, Αθήνα):

«Πουλιά, μην κελαηδήσετε Σαββάτο γ-ή Δευτέρα, γιατί τον εσκοτώσανε αυτό τον Ξωπατέρα! Μηνά του ο Μεραμέτ-Αλής «Πρόδωσε, Ξωπατέρα, γιατί ‘φταξε ντο τέλος σου κι η γι-άσκημή σου μέρα!» «Δεν προσκυνώ, μωρέ σκυλιά, μόνο θα πολεμήσω, τσι Κρουσανιώτες γδέχομαι και θα σασέ νικήσω. Αν ήρθετε για το φαΐ να σάσε μαγερέψω, μ’ αν ήρθετε για πόλεμο, κορμιά θα μακελέψω!»

Αρχές του 1829 όλη η Κρήτη εκτός των τριών μεγάλων Φρουριών Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου, είναι ελεύθερη. Στις 22 Ιανουαρίου 1830, μετά από δέκα χρόνια αγώνα και θυσίες, το Πρωτόκολλο του Λονδίνου άφησε την Κρήτη εκτός των ορίων του Νέου Ελληνικού Κράτους. Την λύση αυτή επέβαλε η Αγγλική διπλωματία που προσπάθησε να πείσει τους Ευρωπαίους συμμάχους ότι «η προσάρτηση της Κρήτης εις στον Ελληνικόν κορμόν δεν είναι ουσιωδώς συντελεστική εις την ευημερίαν και ανεξαρτησίαν του νεοσύστατου κράτους». Στην πραγματικότητα, η αγγλική πολιτική ήθελε μια Κρήτη ως βάση της για την εξάπλωση της Αγγλίας στη Μέση Ανατολή και πίστευαν ότι θα το επετύχχαναν, καλύτερα, με μια Κρήτη υπό τον έλεγχο του αποδυναμωμένου σουλτάνου, παρά του «Ρωσόφιλου», Καποδίστρια, περιορίζοντας, ταυτόχρονα, και την επιρροή, στη Μεσόγειο, του ανταγωνιστικού προς τον Αγγλικό, Ρωσικού στόλου. Η απόφαση αυτή γέμισε με πικρία και απογοήτευση τους Κρήτες αγωνιστές.

1996-2021: ΕΚΑΤΟ ΦΥΛΛΑ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΣ»!

Εκατό φύλλα «Ελευθερόπολις»!

Τον Ιούνιο του 1996 κυκλοφορεί το πρώτο φύλλο της εφημερίδας μας, «ένα μικρό φυλλαράκι Αρμενιανού δέντρου», που πήρε το όνομά της, «Ελευθερόπολις» για να «ανασυρθεί από την αφάνεια και να διασωθεί από τη λήθη, [...] μια κορυφαία στιγμή του χωριού μας, [...] τότε που η Γενική Επαναστατική Συνέλευση των Κρητών, τον Μάιο του 1821 μετονόμασε τους Αρμένιους σε Ελευθερόπολι».

Ένα μικρό «φυλλαράκι Αρμενιανού δέντρου» που κάθε τρεις μήνες, ασταμάτητα για είκοσι πέντε πλέον χρόνια βρίσκεται στην πόρτα κάθε συγχωριανού μας, αλλά και κάθε Αρμενιανού σε όλο τον κόσμο και σε κάθε φίλο αγαπημένο του χωριού μας. Ακόμη, και στην περίοδο της καραντίνας από την πανδημία του covid 19 το «Αρμενιανό αυτό φυλλαράκι» κατάφερε και εκδόθηκε, με χίλιες δυο δυσκολίες, με κλειστά τυπογραφεία και απαγορευτικά κυκλοφορίας και «πέταξε» σε πείσμα των καιρών και έφτασε στις πόρτες όλων των αγαπημένων αναγνωστών!

Η «Ελευθερόπολις», στα 100 της τεύχη, πρόβαλλε δυναμικά και καλαίσθητα το χωριό μας και την ιστορία του, συνδέοντας παράλληλα τα καθημερινά νέα του χωριού με τις ιδιαίτερες ιστορικές στιγμές του και τις προσωπικότητες που αναδείχθηκαν στον χώρο του.

Με το «πιστεύω μας πως η έκδοση της «Ελευθερόπολις» συνιστά ένα εργαλείο περιφρούρησης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, αλλά και ένα δυνατό όπλο κατάκτησης του σύγχρονου παρόντος, ως μορφή αντίστασης σε κάθε αφομοίωση και υποταγή» καταφέραμε αν και «ερασιτέχνες» δημοσιογράφοι και εκδότες, να στεκόμαστε σήμερα, μετά από 100 φύλλα, «καμαρώνοντας» δίπλα σε επαγγελματικά έντυπα, και βέβαια, ίσως πρέπει να σημειωθεί, με πολύ μεγαλύτερο κόστος δημιουργίας και έκδοσης. Μπορεί λοιπόν εύκολα κάθε αναγνώστης να καταλάβει τον κόπο, το μόχθο, τις θυσίες όλων εκείνων που είχαν και συνεχίζουν να έχουν την ευθύνη έκδοσης της «Ελευθερόπολις», και να συναισθανθεί την χαρά τους όταν κράτησαν το 100ο φύλλο στα χέρια τους.

Αν στα 20 χρόνια παρουσίας της «Ελευθερόπολις», το 2016, σημειώναμε ότι τα ογδόντα τεύχη της εφημεριδοπούλας μας αποτελούν «ογδόντα χάντρες στο κομπολόι μιας επιτυχημένης πολιτιστικής παρουσίας», σήμερα, τα 100 της τεύχη αποτελούν 100 μαργαριτάρια στην αλυσίδα της τοπικής μας ιστορίας, και όχι μόνο.

100 τεύχη με πλούσιο υλικό!
100 τεύχη όπου ο ιστορικός του μέλλοντος θα βρει στοιχεία για την ιστορία μας, όπου ο ερευνητής θα βρει ντοκουμέντα, όπου ο απλός αναγνώστης θα μάθει τα νέα του χωριού του και όπου οι νέοι του χωριού μας θα γνωρίσουν την ιστορία της οικογένειάς τους.

Κείμενα για τον απλό αναγνώστη, κείμενα ντοκουμέντα...

Οι τακτικές στήλες της εφημερίδας μας δημιουργήθηκαν σιγά-σιγά. Η «**Ροδαρά μας**», με αινίγματα, παροιμίες και μαντινάδες του Χαράλαμπος Ελευθεροπολίτη βρισκόταν σχεδόν πάντα στη σελίδα 3, ενώ το «**Γραμματάκι του Γέρω ή τσ'Ελευθερόπολις**», μας συντρόφευε στις σελίδες

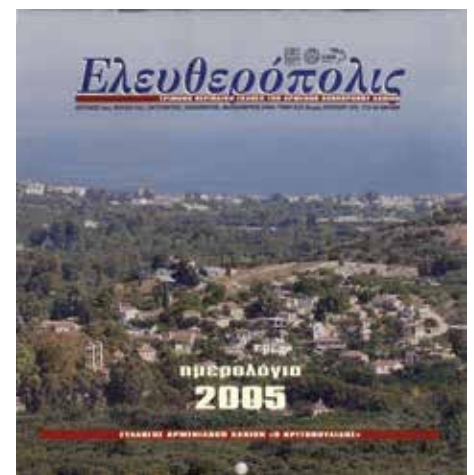

6 & 7, μέχρις ότου, αποχαιρετούμε για πάντα, στα τεύχη 98 και 99, μαζί με όλους τους συγχωριανούς και φίλους τον συντάκτη τους, τον Χαράλαμπο Μπουρνάζο ή Χαράλαμπο Ελευθεροπολίτη, όπως ο ίδιος υπολόγαφε στα κείμενά του.

Οι «**παλλαϊκές μας φωτογραφίες**» κοσμούν τις σελίδες 8 & 9 της εφημερίδας μας.... Φίλοι, συγχωριανοί, αναγνώστες, μας εμπιστεύονται τις οικογενειακές τους φωτογραφίες και μας οδηγούν αφενός στην παρατήρηση και γνώση του παρελθόντος και αφετέρου στην διατήρηση ζωντανής της μνήμης για όσους έφυγαν από κοντά μας. Και δεν είναι λίγοι, οι συγχωριανοί μας που σε φωτογραφίες που δυσκολευόμαστε να αναγνωρίσουμε πρόσωπα, μας βοηθούν και μας τα ονοματίζουν.

Σε πολλά τεύχη μας, η **Αρμενιανή**

κουζίνα, έχει περίοπτο θέση: συνταγές από τα παλιά, αλλά και σύγχρονες με τα καλούδια του τόπου μας, καλούν τον αναγνώστη να πειραματιστεί και να τα γευτεί, όπως προτείνουν η Αργυρώ Τσιτσιρίδη, η Στέλλα Τερεζάκη, η Ελένη Τσιτσιρίδη, ο Στέλιος Αναστασιάδης, η Πόπη Γαβριλάκη-Λαμπρινέα, η Ευανθία Χαλβαδάκη, η Ειρήνη Χαιρετάκη, η Αργυρώ Ορφανάκη-Μεγαλάκη, και άλλοι.

Σιγά-σιγά, με το Αρμενιανό πείσμα που μας χαρακτηρίζει, η «Ελευθερόπολις» δεν είναι πια μια μικρή ασπρόμαυρη εφημεριδοπούλα, 8 σελίδων όπως ξεκίνησε, αλλά καταφέρνει, σήμερα, μετά από 25 χρόνια, να γίνει ένα **έγχρωμο** δεκαεξασέλιδο έντυπο, υψηλής εμφάνισης και ποιότητας.

Αναμνήσεις, εύθυμες αφηγήσεις, σχολιασμοί της επικαιρότητας, μαντινάδες, αρμενιανά ομοιοκατάληκτα, ποιήματα των συγχωριανών μας, προσφέρουν γνώση, χαλάρωση, ευχαρίστηση στον κάθε αναγνώστη και γίνονται πηγή έμπνευσης για τον επόμενο «υποψήφιο» συνεργάτη της «Ελευθερόπολις». Ο π. Εμμανουήλ Καβρουλάκης, ο Μανώλης Πιπεράκης, η Πόπη Λαμπρινέα - Γαβριλάκη, η Μαίρη Πριπάκη - Κουντάνη, ο Τερεζογιάννης, ο Σπύρος Παπαγιαννάκης, ο Χρήστος Καλλιτσάκης, ο Ράμνος Ραμνιώτης, ο Γιώργος Καπριδάκης, ο Μάρκος Ντουκάκης, ο Νικόλας

1996-2021: ΕΚΑΤΟ ΦΥΛΛΑ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΣ»!

Πλατσιδάκης, η Μαρία Γιανναράκη, ο Σίφης Πετράκης, ο Νίκος Αγγελής, ο Γιώργος Νικητάκης, η Φωτεινή Σεγραδάκη, η Νίκη Γιατράκη-Καπαρουδάκη, ο Αποστόλης Τερεζάκης, ο Ευτύχης Πατσουράκης, η Αντωνία Μπλογιαννάκη, η Κυριακή Βασσάλου, ο Γιώργος Ι. Βαγιωνάκης, η Ελένη Γ. Βαγιωνάκη, η Μαριλένα Κ. Νικολάου-Κουτσουπάκη, ο Μιχάλης Αβερκάκης, ο Χρήστος Τερεζάκης, ο Γαβριήλ Φλεμετάκης, ο Χρήστος Ορφανάκης, η Μαριάννα Γαλανάκη, η Ρένα Τερεζάκη, ο Στέλιος Τσακιράκης, η Έλση Παυλάκη, η Τιτίκα Πική, ο Κανάκης Γερωνυμάκης, η Ειρήνη Καλαϊτζάκη, η Δήμητρα Καλλιβρετάκη, ο Γιώργος Καμβυσέλλης (Σφηναριώτης), η Μαρία Μπούχλη έχουν γράψει σε κάποιο από τα φύλλα της εφημερίδας μας ή ανήκουν στους «τακτικούς συνεργάτες» της.

Σε πολλά τεύχη της «Ελευθερόπολις» καιρόμαστε τα **θεματικά της αφιερώματα**, τα οποία προσφέρουν μοναδική γνώση για την ιστορία και τις παραδόσεις του χωριού και της ευρύτερης περιοχής μας. Αφιερώματα για τη Μάχη της Κρήτης, Αφιέρωμα στον Ανέστη Αναστασιάδη και στην Επανάσταση του 1897, στον ποιητή Σουρή στους Αρμένους, στις συνέλευσεις των Αρμένων, στα 62 χρόνια από το θάνατο του Ε. Βενιζέλου, στους Αρμένους την περίοδο της Ενετοκρατίας (1211-1669), στον κλήδονα στο' Αρμένους, στον Στέλιο Αναστασιάδη, τον ζωγράφο, ηθοποιό και μάγειρο, στις εντυπώσεις προ πεντακονταεπτίας του ακαδημαϊκού Σπύρου Μελά, στην περιπέτεια των 70 Κρητών... κατά το κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935, στο κίνημα του 38, στην πρώτη κρητική οικογένεια που ήλθε στην ελεύθερη Θεσσαλονίκη το 1912, στο γιατρό του Αποκορώνα Γιώργο Μιχελογιάννη, στο Παρθεναγωγείο των Αρμένων, στον αγωνιστή Κυριακό Καλλίνικο Κριτοβουλίδη και στα «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών», στην εγκατάσταση βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων, στο ριζιτικό τραγούδι, στα μαγαζιά των Αρμένων, στην ιστορία του Αποκορώνα κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, στον ιστορικό πλάτανο, στον Χαράλαμπο Παρασκουλάκη τον τελευταίο «λερά», στο Γυμνάσιο Βάμου, στους Παγκρήτιους Σκοπευτικούς Αγώνες το 1911 στους Αρμένους, στους αρμενιανούς νερόμυλους, στο Οδοιπορικό στον Αποκόρωνα του 1895, στον Αντώνη Ξυλούρη ή Ψαραντώνη, στους Βετεράνους της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας που έμειναν στο παλιό Δημοτικό Σχολείο Αρμένων, στην Απτέρα, στους Αρμενιανούς μετανάστες στην Αμερική στις αρχές του περασμένου αιώνα, στην ανατίναξη του σταθμού χωροφυλακής το 1949, στο Γυμνάσιο Βάμου,

μας παρηγορεί όμως η ιδέα ότι ζουν στην καρδιά μας και ότι μέσα από τα κείμενα της εφημεριδούλας μας θα μείνουν στον χρόνο...

Άξιζε η προσπάθεια και τέτοια θυσία;

Παρά τις δυσκολίες και τις απογοητεύσεις, ακόμα και όταν η μοναξιά απείλησε τη συνέχιση της έκδοσης, με πείσμα, επιμονή και υπομονή, βρήκαμε το κουράγιο και τη δύναμη να συνεχίσουμε πολλές φορές μόνοι...

Όχι μόνο καταφέραμε και φτάσαμε στο εκατοστό πρώτο - σημερινό - τεύχος της εφημερίδας μας, αλλά επιπλέον το 2010 προχωρήσαμε στην **επανεκδοση του Κριτοβουλίδη** «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών» και το 2012 δημιουργήσαμε την **ιστοσελίδα https://www.armenoi.gr/** όπου όλα τα φύλλα της Ελευθερόπολις έχουν αναρτηθεί μαζί με το βιβλίο του Κριτοβουλίδη και πλέον είναι προσβάσιμα σε όλους σε όλες τις άκρες της γης!

Πόσο δύσκολο, πέρα από τη συγγραφή των κειμένων, ήταν όλες τις δουλειές να τις κάνει ένα μόνο άτομο το οποίο καμιά σχέση δεν είχε με τις εκδοτικές δραστηριότητες. Να είναι ταυτόχρονα και εκδότης, και διευθυντής, και αρχισυντάκτης, και ρεπόρτερ, και δακτυλογράφος, και να φροντίζει και την αλληλογραφία, και..., και..., και όχι μόνο να καταφέρει να συνεχίσει την έκδοση και την κυκλοφορία της η «Ελευθερόπολις», αλλά να είναι -όπως την χαρακτήρισαν τα Χανιώτικα Νέα- **«μακράν το καλύτερο έντυπο...»**.

Το 2016, στα 20χρονα της εφημερίδας μας, έγραφα ότι «κλείνει ένας κύκλος της «Ελευθερόπολις», και αισθάνομαι ιδιαίτερα συγκινημένος γιατί θεωρώ την «Ελευθερόπολι» σαν ένα δεύτερο παιδί μου. **Θα ήθελα να ευχαριστήσω** όλους όσους κατά καιρούς συνεργάστηκα μαζί τους. Ποιον να πρωτοθυμηθώ...

Τους έχω όλους μέσα στην καρδιά μου και τους εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ από καρδιάς σε όσους μας συντρόφεψαν όλα αυτά τα χρόνια σαν αναγνώστες και ιδιαίτερα τους οικονομικούς αρωγούς της εφημερίδας μας.

Τα ίδια λόγια θα ήθελα να πω και τώρα... Αλλά να προσθέσω ότι σιγά-σιγά θα πρέπει η σκυτάλη να παραδοθεί στους νεότερους...Μερικές φορές, όσο περήφανος να νιώθει κανείς για το δημιούργημά του, φτάνει η στιγμή που νιώθει έντονα μόνος. Μερικές φορές, στον απολογισμό των 101 τευχών, ίσως η περηφάνια και η ικανοποίηση για ό,τι καταφέραμε, ανταγωνίζεται την κούραση, την ευθύνη και τη μοναξιά...

Αθήνα, Μάης 2021
Γιάννης Σ. Τσακιράκης
Εκδότης Διευθυντής της «Ελευθερόπολις»

Ένα σπουδαίο έργο για το κρητικό Εικοσιένα σε νέα έκδοση

Τα «Απομνημονεύματα» του Καλλίνικου Κριτοβουλίδη

Ο παλιός εκείνος χωριανός μας του 19ου αιώνα, ο Καλλίνικος Κυριακός Κριτοβουλίδης (1792-1868), αποτελεί σίγουρα ένα από τα πιο ένδοξα τέκνα των Αρμένων. Το γνωρίζουμε αυτό, και τον γνωρίζουμε όλοι μας. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι ο σύλλογος των Αρμενιανών, προς τιμήν του, ονομάστηκε «Κριτοβουλίδης».

Η εμβέλεια όμως και η δόξα του Κριτοβουλίδη, λογίου, ανθρώπου του Διαφωτισμού και της Επανάστασης, ξεπερνάει πολύ τα όρια και των Αρμένων και της Κρήτης ολόκληρης. Η παιδεία του, η ενεργή του συμμετοχή στις πολιτικές και στρατιωτικές εξελίξεις της Επανάστασης, οι δημόσιες θέσεις που ανέλαβε στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, το συγγραφικό του έργο τον κάνουν να κατέχει μια ξεχωριστή θέση στο πάνθεον του 19ου αιώνα.

Ο Κριτοβουλίδης φρόντισε να καταστήσει «κτήμα ες αεί» όσα ήξερε για την Επανάσταση και τον τόπο του – και τα ήξερε καλά και από πρώτο χέρι. Το βασικό του έργο, με τίτλο *Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών*, αποτελεί τη σημαντικότερη μαρτυρία σχετικά το Κρητικό Εικοσιένα, για το οποίο έχουν σωθεί ελάχιστα τεκμήρια. Μας προσφέρει μια σφαιρική και διεισδυτική

ανατομία της επαναστατημένης κοινωνίας της Κρήτης στα χρόνια 1821-1830, αλλά και των σχέσεών της με την Επανάσταση στον ελλαδικό χώρο.

Τα *Απομνημονεύματα* πρωτοεκδόθηκαν το 1859 στην Αθήνα. Από τότε και για ενάμισο περίπου αιώνα γνώρισαν λιγοστές επανεκδόσεις, και αυτές όχι στην καθαρή τους μορφή, καθώς κυκλοφόρησαν σε τόμους μαζί με άλλα ιστοριογραφήματα (του Ζαμπέλιου, του Κονδυλάκη κλπ.). Αξίζουν εύσημα και τιμή στον σύλλογο του χωριού μας, και προσωπικά τον Γιάννη Τσακίρακι, που με πρωτοβουλία τους και τη φροντίδα του δεύτερου το έργο κυκλοφόρησε το 2009 σε αναστατική έκδοση – πολλοί και πολλές από εσάς θα το έχετε, ασφαλώς, στη βιβλιοθήκη σας.

Φέτος, με την ευκαιρία της επετείου των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821, τα *Απομνημονεύματα* του Κριτοβουλίδη κυκλοφόρησαν σε νέα έκδοση από το Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, με εισαγωγή, επιστημονική επιμέλεια και σχολιασμό της ιστορικού Ελευθερίας Ζέν (επίκουρης καθηγήτριας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης). Το έργο εντάσσεται στη σειρά «Κείμενα Μνήμης», με διευθυντή τον Παντελή Μπουκάλα.¹

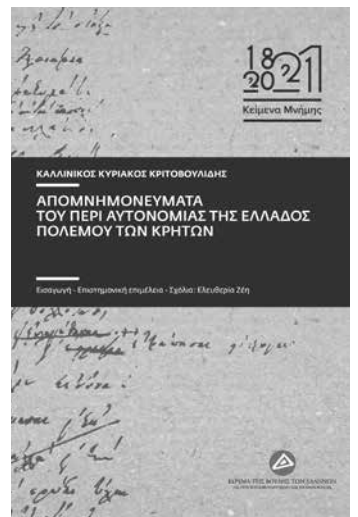
Η εκτενής εισαγωγή αποτελεί μια πρωτότυπη και ουσιαστική μελέτη. Σε αυτή, η Ελευθερία Ζέν εξετάζει συγκριτικά τα *Απομνημονεύματα* με άλλες μαρτυρίες της εποχής,

1. Οι προηγούμενοι τόμοι της σειράς είναι: αρ. 1: Αρτέμιος Ν. Μίχος, *Απομνημονεύματα της δευτέρας πολιορκίας του Μεσολογγίου*, επιμ. Μαρία Ευθυμίου, Βαγγέλης Σαράφης· αρ. 2 Χριστόφορος Περραιβός, *Απομνημονεύματα πολεμικά διαφόρων μαχών*, επιμ.: Στέφανος Παπαγεωργίου· αρ. 3: Χρήστος Βυζάντιος, *Ιστορία του τακτικού στρατού 1821-1833*, επιμ.: Νίκος Θεοτοκάς, Διονύσης Τζάκης.

ερευνά τις σχέσεις της περιφέρειας με το επαναστατικό κέντρο, τις πραγματικότητες της κρητικής κοινωνίας και επισκοπεί τα εργοβιογραφικά του Κριτοβουλίδη. Μαζί με τα αναλυτικά σχόλια, το Ευρετήριο και το Παράρτημα Προσώπων συνθέτουν μια έκδοση άρτια. Ο τόμος απευθύνεται έτσι στους Κρητικούς, αλλά και σε κάθε φιλόστορα αναγνώστη, που θέλει να γνωρίσει την ιστορία και την κοινωνία του νησιού, στα χρόνια της Επανάστασης του 1821.

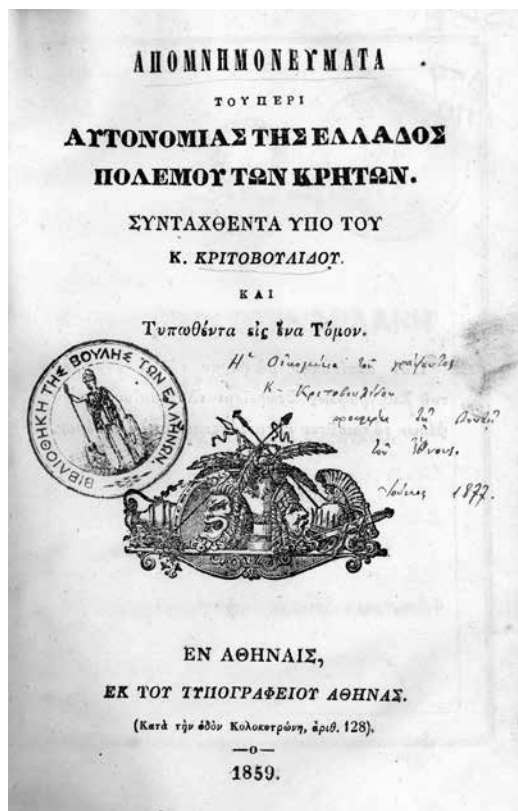
Είναι γεγονός ευφρόσυνο που ένας κορυφαίος θεσμός, το Ίδρυμα της Βουλής, αποφάσισε να εντάξει στις εκδόσεις του το έργο, χαρίζοντάς μας μια τόσο φροντισμένη και πλούσια έκδοση. Προσωπικά, αισθάνομαι χαρά και συγκίνηση, καθώς επιμελήθηκα εκδοτικά τον τόμο. Όχι μόνο επειδή πρόκειται για μια σημαντική ιστορική πηγή, με καθαρή ματιά και αξία. Αλλά και γιατί το όνομα του Κριτοβουλίδη το πρωτάκουσα παιδάκι από τον πατέρα μου, ενώ τα επόμενα χρόνια

θυμάμαι αμέτρητες ώρες αφηγήσεων και συζητήσεων μαζί του για τον σπουδαίο συχωριανό μας, τη γραφή και τη γλώσσα του, την καταγωγή του από τους Μαραγκουδάκηδες, τα λαογραφικά του δημοσιεύματα, τις δύο *Φυλλάδες για τσιούρκοις Κρήτης* (που

του αποδίδονται, αλλά δεν είναι δικές του), τη μετάφραση των *Απομνημονευμάτων* στα αγγλικά. Θυμάμαι, ακόμα, την πρώτη έκδοση του 1859 σε περίοπτη θέση στη βιβλιοθήκη του σπιτιού, στα –αμέτρητα– ράφια με τα κρητικά και κρητολογικά βιβλία. Αμέσως μια σκιά περνάει από το μυαλό, κρίμα να μη ζει ο Χαράλαμπος, να δει την καινούργια έκδοση. Μα η σκιά χάνεται και γίνεται αμέσως αχτίδα, χαμόγελο και χαρά, γιατί ξέρω καλά πώς το πνεύμα του, όπου κι αν βρίσκεται, θα χαίρεται και θα αγάλλεται μαζί μας. Μαζί με όλους τους συχωριανούς και συχωριανές, που τόσο αγαπούσε, για το γεγονός ότι τα *Απομνημονεύματα* του Κριτοβουλίδη, εν έτει 2021 κυκλοφορούν ξανά, όπως τους αξίζει.

Στρατής Μπουρνάζος

Η σελίδα τίτλου της πρώτης έκδοσης του 1859, που δώρισε η οικογένεια του συγγραφέα στη Βουλή. Διακρίνεται η χειρόγραφη αφιέρωση: «Η Οικογένεια του γράψαντος Κ. Κριτοβουλίδου προσφέρει τη Βουλή του Έθνους. Ιούνης 1877». Βιβλιοθήκη Βουλής.

Αρμενιανά ομοιοκατάληκτα Αυστηρώς ακατάλληλο

Στο εξηνταδύο είμαστε Δημοτικού δευτέρα,
όμορφα ξεκινούσαμε την κάθε μας ημέρα
διεύθυνση εις το σχολειό Μαρία η Σκανδάλη,
Δασκάλα ευσυνείδητη, Παιδαγωγός μεγάλη.

Στη πίσω μπάντα του σχολειού μας είχε περβολάκι,
απ' τη μεριά του Βιριρού κι όχι του Τσακιράκη.
Καλά όλα επήγαιναν ώσπου μία πρωία,
νέα δασκάλα είχαμε: Πολάκη Ευαγγελία.

Μετρίου αναστήματος, στην κεφαλή κοτσάκι
και πάντοτε κατάσαρκα ολόμαλλο μπλουζάκι.
Πράσινα μάτια, πονηρά, για φούστα πατανία
κι όταν διαολιζότανε σε κοβέ με μανία.

Ήταν απομεσήμερο και μόλις είχα φάει
και ούλοι οπίσω στο σχολειό είχαμε ξαναπάει.
Ανέμελος καθόμουνα στο τελευταίο θρανίο
κι ήταν στιγμές που έβλεπα και τ' όμορφο τοπίο.

Σιγά-σιγά πλησίασε δίπλα μου η Πολάκη,
τη βαριοπούλα σήκωσε ψηλά εις το χαράκι.
Με βία εσωριάστηκα κάτω απ' το θρανίο
και πάνω μου στεκότανε το φοβερό θηρίο:

Φάτηνε Μιχαλάκη μου μία καλή και όξω,
πρόσεχε εις το μάθημα και μην ξανοίγεις όξω.
Σε όλους μας είναι γνωστό κι ο κόσμος το κατέει
ότι κατά τη χώνεψη, το πνεύμα παραπαίει.

Η άπονη σακάτεψε το αριστερό μου αυτάκι
κι είδα πεταλούδες έγχρωμες σαν και τη Βουγιουκλάκη.
Κι αντί ο Αντρέας να τη βρεί να τη σακοτανύσει
αμέσως εταυτίστηκε με την πιο πάνω «λύση».

Πρόσεχε εις το μάθημα και μην ξανοίγεις πέρα,
σακάτη θα σε φέρουνε στο σπίτι κάποια μέρα.
Σκληροί ήταν οι παλιοί τση Σχολής των Μοντεσσόρι
και μόνο εις τα σπίτια τους ήταν κουμανταδόροι.

Έχω από τότε εμβοές, στ' αριστερό αυτί μου,
μονίμως με τραυμάτισε για ούλη τη ζωή μου.
Άλλη φάπα δεν δέχτηκα στην επόμενη ζωή μου
ήτανε μία και καλή και πόνεσε η ψυχή μου.

Φίλοι, έκτοτε γίναμε, εγώ και η Πολάκη
κι αν κάνετε το συνειρμό σκεφτείτε το λιγάκι...
Στο Μάιο βρισκόμαστε στο τέλος του το έτος
επιτυχώς θα βγάλουμε την τάξη μας και φέτος.

Στον ήλιο εκαθόμαστε παιδιά, μικιά, μεγάλα
κι επίναμε κείνο το χουμά, που τον ελέγαν γάλα.
Και όποιος αποφάσιζε το γάλα του να χύσει,
φυλάκιση ή κάθειρξη έπρεπε να εκτίσει.

Ξάφνου φωνές ακούσαμε, μεγάλη φασαρία:
Τι είναι αυτά, που είπατε, φώναξε η Μαρία,
σε μένα απευθύνεστε που είμαι μια κυρία!

Είνται κυρία είσαι μωρή
και μπιπ και μπιπ και μπίπ
μωρή ψαροκασέλα
και από την πόλη έρχομαι
και στην κορφή κανέλλα.

Άσκημα λόγια ακούσαμε δυσώδη μπινελίκια
και οι φωνές ακούγονταν από τα Μερτζαλίκια.
Και σερνε η μία τα μαλλιά απ' την κεφαλή τση άλλης
τούφες μαλλιά εβγαίνανε να φτιάξεις μαξελάρι.

Και τότε εμφανίστηκε ο ήρωας Φρακόλης,
που ήταν ήρεμο παιδί μα' γινε θηριώδης.
Ο Μανώλης επετάχτηκε να σώσει τη Μαρία,
αγαπητή Δασκάλα μας, πραγματική Κυρία.

Με τη ζερβή βαστά τη μια, με τη δεξιά την άλλη:
Κυρίες μου τι είναι αυτά, τι είναι αυτό το χάλι;
Έσωσε τη Δασκάλα μας από τα ξένα χέρια,
εάν δεν παρενέβαινε θα βγαίνανε μαχαίρια.

Άγνωστες λέξεις είχα πολλές και ρώτουνα το βράδυ:
-Μάνα τι είναι αυτό και είναι και το άλλο;
-Σαν μεγαλώσεις γιόκα μου θα μάθεις, δίχως άλλο.

Κάτω απ' τα μουστάκια του εγέλα ο Αντρέας,
δεν ήθελε ν' αποφανεί να μη μου δώσει, αέρα.
Έτσι, τη Μαρία έσωσε ο Μάνος Φρακολάκης,
που ήτανε αποφασιστικό και τολμηρό παιδάκι.

Τιμούμε το Φρακόλη μας, Μοναδικό και Ένα
και τον συγκαταλέγομε σσοί ήρωες του Εικοσιένα.

Παλιός Αρμενιανός

Νικοπόλεως 74 και Μοσχοπόλεως γωνία (Μνήμη Γιάννη και Τασίας Γαβριλάκη)

Ένα μικρό κομμάτι ουρανόσ ανάμεσα
στις πρώτες πολυκατοικίες εξήντα εβδομήντα,
-μικρότερο κι από το μπαλκόνι,
ίσα μια πολυθρόνα το φάρδος του,
Μια υποψία γαζίας στη γλάστρα του.

Κι ένα αναιδές αλεξανδρινό
-κατακόκκινο μες στο χειμώνα -
άπλωνε νωχελικά τα κλαδιά,
ομιλίες, καλημερίσματα και βεγγέρες,
φωτιές κόκκινες ως στο μπαλκόνι του γείτονα.

Στο διπλανό υπαίθριο σινεμά
όλη νύχτα πέθαιναν οι κακοί
και το πρωί ανασταίνονταν-
κι ούτε ένα σύννεφο δε χωρούσε
κάτω απ' το μικρό κομμάτι ουρανού μας.

Ο χρόνος κυλούσε και ράμφιζε
απέδρασαν όλα τα χρώματα
κανείς πια δεν ποτίζει λουλούδια
κάτω απ' το μικρό κομμάτι ουρανού.
Ξεράθηκε η γαζία στη γλάστρα!

Πόπη Λαμπρινέα-Γαβριλάκη

Ευοίωνες προοπτικές για το αβοκάντο στα Χανιά

Η πτυχιακή εργασία του Δημήτρη Πριπάκη στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων για τη Σχολή Γεωπονίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με θέμα «η καλλιέργεια του αβοκάντο στο Ν. Χανίων. Προβλήματα – Δυνατότητες και προοπτικές», η οποία βαθμολογήθηκε με «άριστα», τεκμηριώνει ότι η επέκταση της καλλιέργειας και δη της βιολογικής, η αξιοποίηση νέων ποικιλιών και η αναγνώρισή του ως Προϊόν Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) θα κάνει ακόμα πιο δυναμική την καλλιέργεια.

«Το Αβοκάντο αναμφισβήτητα ανήκει στην κατηγορία των καρποφόρων δένδρων με αυξημένο οικονομικό ενδιαφέρον. Πράγματι τα τελευταία 30 χρόνια υπάρχει μια διαρκής άνοδος της ζήτησης του αβοκάντο τόσο στη διεθνή όσο και στην Ευρωπαϊκή αγορά. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο παγκόσμιος οργανισμός αβοκάντο (WAO) από το 2014 που το αβοκάντο έγινε «της μόδας» οι πωλήσεις του φρούτου έχουν αυξηθεί 60%, με περισσότερους από 650.000 τόνους να έχουν διατεθεί στην Ευρώπη μόνο το 2018. Κάθε χρόνο στη χώρα μας παράγονται γύρω στους 5.200 τόνους αβοκάντο, από τους οποίους το 85% παράγεται στον Νομό Χανίων, και καταναλώνονται 7000 τόνοι. Για να καλυφθούν οι ανάγκες της εσωτερικής αγοράς εισάγονται 3.000 τόνοι αβοκάντο, ενώ εξάγονται 1.200 τόνοι περίπου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρέπει να αυξηθεί η παραγόμενη ποσότητα Αβοκάντο, με την εγκατάσταση νέων φυτειών και με την βελτίωση της ποιότητας των παραγομένων καρπών» σημειώνει ο Δ. Πριπάκης.

Ειδικότερα ορισμένα από τα βασικά σημεία της εργασίας του νέου γεωπόνου:

Κατανάλωση: Η κατανάλωση του αβοκάντο στις χώρες της Ε.Ε. παρουσιάζει αλματώδη ανάπτυξη, από το 2014 μέχρι σήμερα οι πωλήσεις του αβοκάντο έχουν αυξηθεί κατά 60%, με περισσότερους από 650.000 τόνους να έχουν διατεθεί στην Ευρωπαϊκή αγορά το 2018. Αντίστοιχα η παραγωγή της Ε.Ε. είναι γύρω στους 80.000-100.000 τόνους ετησίως (το 90% παράγεται στην Ισπανία). Συνολικά οι χώρες της Μεσογείου (κυρίως το Ισραήλ) παράγουν 160.000-180.000 τό-

νους. Αυτό το κενό που δημιουργείται στο ισοζύγιο παραγωγής καλύπτεται κυρίως από χώρες του νοτίου ημισφαιρίου (Χιλή, Περού, Ν. Αφρική). Η Ελλάδα μαζί με την Ισπανία και την Πορτογαλία είναι οι μόνες χώρες της Ευρώπης που μπορούν να καλλιεργήσουν το αβοκάντο και δεδομένης της συνεχόμενης αύξησης της κατανάλωσης του προϊόντος στις χώρες της Ε.Ε, θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά εν δυνάμει εξαγωγίμα προϊόντα με επιτακτική την ανάγκη αύξησης της εγχώριας παραγωγής.

Εξαγωγές: Η συμμετοχή της χώρας μας στην παγκόσμια και ευρωπαϊκή αγορά είναι αμελητέα, ωστόσο διαθέτει δύο σημαντικά πλεονεκτήματα: Την υψηλή ποιότητα προϊόντος που είναι ήδη αναγνωρισμένη (brand Creta Sun) και την δυνατότητα επέκτασης της παραγωγής προκειμένου να καλυφθούν, με τις κατάλληλες ποικιλίες, κενά της αγοράς. Τέτοια κενά παρουσιάζει η αγορά της Ευρώπης το πεντάμηνο Ιανουαρίου – Μαΐου το οποίο μπορεί να καλυφθεί με τη μέσης πρωιμότητας ποικιλία Fuerte (Δεκ. – Μαρ.) και κυρίως την όψιμη Hass (Μαρ. – Ιουν.). Η ποικιλία Hass έχει τη μεγαλύτερη ζήτηση στην αγορά, ενώ πετυχαίνει και σημαντικά υψηλότερες τιμές (30- 50%) σε σχέση με τις άλλες ποικιλίες. Αντίθετα οι πρώιμες ποικιλίες (Zutano, Bacon, Ettinger) δεν συνιστανται διότι -εκτός των πρώιμων αβοκάντο από Ισπανία και Ισραήλ- την ίδια περίοδο υπάρχει στην ευρωπαϊκή αγορά η πολύ εμπορικότερη Hass από το νότιο ημισφαίριο. Τέλος για να έχουμε μια στοιχειωδώς σοβαρή παρουσία στην ευρωπαϊκή αγορά πρέπει να τριπλασιάσουμε τουλάχιστον τη σημερινή μας παραγωγή ώστε να πετύχουμε ένα κρίσιμο μέγεθος. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι μέσες παραγωγές στα Χανιά κυμαίνονται κατά μέσο όρο στα 1.200 κιλά/στρέμμα και είναι πολύ μεγαλύτερες από αυτές που αναφέρονται στο Ισραήλ, στην Ισπανία και στην Καλιφόρνια με 600-900 κιλά/στρέμμα. Υπάρχουν, μάλιστα, περιπτώσεις φυτειών στο νομό μας που ξεπερνούν τα 2.500 κιλά/στρέμμα (Καλλιτεράκης Γ., 2008, Ντουντουνάκης Λ., 2012).

Πρακτικές: Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αύξησης της παραγωγής και βελτίωσης της ποιότητας των καρπών βελτιώνοντας τις καλλιεργητικές τεχνικές που εφαρμόζονται στις καλλιέργειες αβοκάντο στο Ν. Χανίων. Είναι πολύ λίγοι οι καλλιεργητές που εφαρμόζουν σωστό κλάδεμα με αποτέλεσμα την άμεση αρνητική επίπτωση στην παραγωγή ποιοτικών καρπών. Στα νεόφυτα δενδρύλλια δε συστήνεται κλάδεμα των δέντρων τα 2 πρώτα χρόνια για να μη προκληθεί πρόωρη ανθοφορία. Στα παραγωγικά δένδρα απαιτείται κάθε χρόνο κλαδοκάθαρος, κλάδεμα ισορροπίας παραγωγής και βλάστησης (τα δένδρα πρέπει να είναι μέτριας ζωηρότητας), κλάδεμα καρποφορίας με αραιώμα των ταξιανθιών τον Φεβρουάριο και ενίοτε τον Ιούλιο αραιώμα καρπών στις μικρόκαρπες ποικιλίες (Hass). Γενικά επιδιώκεται τα δένδρα μας να είναι χαμηλά (ως 3 μέτρα) και συμμαζεμένα με κορφολόγημα και αραιώμα των βλαστών, χωρίς υπέρ-ανθήσεις. Με

αυτές τις τεχνικές η παραγωγή μπορεί να ξεπεράσει τους 2 τόνους ανά στρέμμα. Τέλος για δένδρα που «έχουν ξεφύγει σε ύψος και πλάτος» ή είναι πάνω από 25 ετών μπορεί να γίνει κλάδεμα ανανέωσης τον Μάρτιο, οπότε δίνουν ξανά παραγωγή σε 2 χρόνια. Η εφαρμογή σωστού προγράμματος λίπανσης και άρδευσης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την καλή παραγωγικότητα των δένδρων ποσοτικά και ποιοτικά. Τόσο η λίπανση όσο και η άρδευση γίνονται συνήθως εμπειρικά χωρίς να επιτυγχάνονται τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την εφαρμογή τους, ενώ συνήθως γίνεται σπατάλη λιπασμάτων και νερού με τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η λίπανση (βασική και υδρολιπάνσεις) καλό είναι να γίνεται κατόπιν αναλύσεων εδάφους και φύλλων. Ενδεικτικά, απαιτούνται 10-15 μονάδες αζώτου, 18-20 μονάδες καλίου και 4-5 μονάδες φωσφόρου το στρέμμα. Αναφορικά με την άρδευση του αβοκάντο τα όρια των αναγκαίων ποσοτήτων για την ορθολογική χρήση νερού στην άρδευση του αβοκάντο ορίζονται στα 600 έως 700 m³/στρέμμα/έτος.

Αναγνώριση ΠΓΕ: Μία καλή ενέργεια για το μέλλον της καλλιέργειας του αβοκάντο θα ήταν η αναγνώριση του ως προϊόν ΠΓΕ (Προϊόν Γεωγραφικής Ένδειξης) δηλαδή «Αβοκάντο Χανίων Κρήτης». Αυτό είναι εφικτό καθώς το 85% της παραγωγής γίνεται σε μία συγκεκριμένη περιοχή της

πρώην επαρχίας Κυδωνίας του Ν. Χανίων με ίδια εδαφο- κλιματικά χαρακτηριστικά και ποιότητα προϊόντος. Προς την κατεύθυνση αυτή έχουν ήδη γίνει ενέργειες από την Περιφέρεια Κρήτης μέσω της υπογραφής προγραμματικής σύμβασης με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, για την εκπόνηση του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο: «Φυσικοχημική εξέταση καρπών αβοκάντο από καλλιεργούμενες ποικιλίες στην Κρήτη με σκοπό την τεκμηρίωση της σχέσης ποιότητας – γεωγραφικής ένδειξης». Επίσης, συστήνεται να προωθηθούν συστήματα εφαρμογής της σήμανσης και της ιχνηλασιμότητας καθώς και πιστοποίησης και τυποποίησης του προϊόντος από το χωράφι μέχρι το τραπέζι του καταναλωτή. Οι απαιτήσεις των προτύπων GLOBALGAP, BRC κ.λπ. που ζητούν οι αλυσίδες καταστημάτων στην Ε.Ε., οι ευαισθησίες των καταναλωτών για προϊόντα χωρίς υπολείμματα φυτοφαρμάκων και η γενική απαίτηση για αναβάθμιση της ποιότητας και της ασφάλειας των προϊόντων πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από παραγωγούς και εμπόρους στην Ελλάδα.

Διατροφική καμπάνια: Επιπλέον, θετικά οφέλη θα απέφερε η χρηματοδότηση ευρύτερης διαφημιστικής καμπάνιας με στόχο την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς. Να γίνει ενημέρωση για την θρεπτική αξία του προϊόντος (υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες και λίπη), την υψηλή περιεκτικότητα του σε ακόρεστα λιπαρά οξέα (ευεργετικό για τη καρδιά), τη χαμηλή περιεκτικότητά του σε ζάχαρη (ιδανικό για διαβητικούς), αλλά και ως καλή πηγή βιταμινών, καροτενοειδών, ανόργανων μακροστοιχείων και ιχνοστοιχείων, και φυτικών ινών (6-7%). Γενικά το αβοκάντο πρέπει να διαφημιστεί ως μια πλήρης και υγιεινή τροφή για χορτοφάγους ή μη. Στα πλαίσια του προγράμματος «πάντρεμα τουρισμού και αγροτικού τομέα» να μπει το Χανιώτικο αβοκάντο στα εστιατόρια και στις ξενοδοχειακές μονάδες του νησιού. Επίσης, να γίνει προώθηση του κρητικού αβοκάντο στην ευρωπαϊκή αγορά από την Περιφέρεια Κρήτης (Στρατηγικός Σχεδιασμός Περιφέρειας) και τους Δήμους Χανίων και Πλατανιά παράλληλα με το τουριστικό προϊόν.

Βιολογικά: Μία πολύ καλή κίνηση επίσης θα ήταν να γίνουν σταδιακά τα αβοκάντο στην Κρήτη βιολογικά καθώς τα βιολογικά αβοκάντο πετυχαίνουν υψηλότερες τιμές κατά 30-40% σε σχέση με τα συμβατικά. Αυτό είναι εφικτό γιατί η καλλιέργεια αβοκάντο στην περιοχή των Χανίων δεν αντιμετωπίζει σοβαρούς εχθρούς και ασθένειες που να απαιτούν επεμβάσεις με φυτοφάρμακα. Επίσης, η πυκνότητα του φυλλώματος και η ανάπτυξη του δένδρου έχουν σαν αποτέλεσμα το ανεπαρκές φωτισμό κάτω από το δένδρο που δεν ευνοεί την ανάπτυξη ζιζανίων μέσα στην καλλιέργεια με αποτέλεσμα, αν εξαιρέσουμε τις νέες φυτείες, να μη χρειάζονται επεμβάσεις με ζιζανιοκτόνα. Τέλος, δεν έχει συνθήτως ιδιαίτερη ανάγκη προσθήκης χημικών λιπασμάτων διότι το αβοκάντο ανανεώνει συνεχώς το φύλλωμά του με αποτέλεσμα να έχουμε σε όλες τις καλλιέργειες εδάφη πλούσια σε οργανική ουσία

που συμβάλει στη σωστή θρέψη του δένδρου. Τέλος, να στηριχθούν επενδύσεις στον τομέα για υποπροϊόντα αβοκάντο (λάδι αβοκάντο, κρέμες, σάλτσες κτλ.) εφόσον βέβαια προχωρήσει η ζητούμενη επέκταση της καλλιέργειας. Μια τέτοια επένδυση, με τους σημερινούς όγκους παραγωγής κρίνεται ασύμφορη.

Φυτεύσεις: Χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες ποικιλίες θα μπορούσε να επεκταθεί η καλλιέργεια αβοκάντο σε περιοχές με ιδανικές συνθήκες για να καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες της Ευρωπαϊκής και εγχώριας αγοράς. Στα Χανιά το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης κατέχουν οι ποικιλίες Fuerte, Zutano και Hass με τη συγκομιδή τους να εκτείνεται κυρίως από τον Οκτώβριο έως το Μάιο. Οι καινούργιες φυτεύσεις συστήνεται να γίνονται με ποικιλία Hass σε ένα ποσοστό 60- 80%, σε συνδυασμό με την ποικιλία Fuerte έτσι ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της Ευρωπαϊκής αγοράς το πεντάμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου που δεν τροφοδοτούνται από τις χώρες του νοτίου Ημισφαιρίου λόγω ετεροχρονισμού της παραγωγής. Αντίθετα οι πρώιμες ποικιλίες (Zutano, Bacon, Ettinger) δεν συνιστανται καθώς δέχονται μεγάλη πίεση στην αγορά από τους ανταγωνιστές μας. Την περίοδο ωρίμανσης των πρώιμων ποικιλιών στην Ευρωπαϊκή αγορά υπάρχει η πολύ εμπορικότερη Hass από το Νότιο ημισφαίριο, ενώ η προσφορά πρώιμων ποικιλιών από μεριάς Ισραήλ και Ισπανίας είναι πειστική και μεγάλη. Παράλληλα συστήνεται η εισαγωγή, εγκατάσταση και προώθηση όψιμων ποικιλιών έτσι ώστε να εξασφαλίζεται παραγωγή τους καλοκαιρινούς μήνες που είναι πιο απαιτητική η εγχώρια αγορά, λόγω τουρισμού. Έχουν ήδη μπει δένδρα της όψιμης ποικιλίας Lamb Hass με στόχο να δώσουν παραγωγή κατά τους μήνες Ιούνιο - Ιούλιο. Τέλος για να έχουμε μια στοιχειωδώς σοβαρή

παρουσία στην ευρωπαϊκή αγορά πρέπει να τριπλασιάσουμε τουλάχιστον τη σημερινή μας παραγωγή ώστε να πετύχουμε ένα κρίσιμο μέγεθος.

Η επέκταση της καλλιέργειας μπορεί να γίνει σε αντικατάσταση αρδευόμενων εσπεριδοειδών, όμως όλες οι περιοχές με εσπεριδοειδή δε συστήνονται για το αβοκάντο. Περιοχές που διαθέτουν εδάφη γόνιμα, βαθιά, με καλή στράγγιση και καλό αερισμό, με μικρή περιεκτικότητα σε ανθρακικό ασβέστιο, αρδευόμενα με νερό καλής ποιότητας (χαμηλή περιεκτικότητα σε ολικά άλατα,

χλώριο και βόριο), με ήπιες θερμοκρασίες το χειμώνα και υψηλή σχετική υγρασία στην ατμόσφαιρα, ειδικά την άνοιξη είναι ιδανικές για την καλλιέργεια του Αβοκάντο. Όταν οι εδαφοκλιματικές συνθήκες είναι ευνοϊκές και εφαρμόζεται η σωστή καλλιεργητική τεχνική, οι αποδόσεις ανά στρέμμα μπορεί να ξεπεράσουν τους 2.500 τόνους /στρέμμα.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η περαιτέρω καλλιέργεια αβοκάντο στον Νομό Χανίων - όπου οι εδαφοκλιματικές συνθήκες είναι ιδανικές- μπορεί να αποφέρει ικανοποιητικό εισόδημα για τους παραγωγούς δεδομένου ότι η υφιστάμενη παραγωγή δεν καλύπτει καν την εγχώρια ζήτηση, την ίδια ώρα που η κατανάλωση στην Ε.Ε. αυξάνεται ετησίως κατά 2% έως 3%.

Καλλιέργεια στα Χανιά σήμερα: Η καλλιέργεια αβοκάντο, την τελευταία πενταετία, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες καλλιέργειες στο νομό Χανίων με συνεχή επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Εκτιμάται ότι σήμερα το 85% περίπου των καλλιεργούμενων εκτάσεων με αβοκάντο στην Ελλάδα βρίσκονται στο Ν. Χανίων. Ο βασικός λόγος γι' αυτό είναι ο συνδυασμός κλιματολογικών και εδαφολογικών συνθηκών της περιοχής, που είναι ιδανικός για την καλλιέργεια του αβοκάντο. Για την καλλιέργεια του αβοκάντο, όπως αναφέρθηκε, απαιτούνται περιοχές χωρίς υψηλή ένταση ανέμων με ήπιες θερμοκρασίες το χειμώνα και υψηλή σχετική υγρασία στην ατμόσφαιρα (τουλάχιστον 60%), ειδικά την άνοιξη. Η Κρήτη και συγκεκριμένα ο Ν. Χανίων, πληροί τις κλιματικές προϋποθέσεις για την καλλιέργεια αβοκάντο. Όσον αφορά τις εδαφικές απαιτήσεις ο Ν. Χανίων ως επί το πλείστον τηρεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις που χρειάζεται μια καλλιέργεια αβοκάντο. Πιο συγκεκριμένα εδάφη τα οποία στραγγίζουν και αερίζονται καλά, ελεφριάς έως μέσης σύστασης με δξινη έως ουδέτερη αντίδραση (pH= 5-7).

Προοπτικές: Στο νέο αναπτυξιακό μοντέλο του πρωτογενή τομέα της Κρήτης το αβοκάντο - σήμερα που η καλλιέργεια των εσπεριδοειδών περνά κρίση - μπορεί να καταλάβει εξέχουσα θέση. Είναι μια οικονομικά αποδοτική καλλιέργεια με σαφή εξαγωγικό προσανατολισμό που σε αρκετές περιοχές του Νομού Χανίων βρίσκει ιδανικές εδαφο - κλιματικές συνθήκες. Πέρα από τις προτάσεις βελτίωσης στην ίδια την καλλιέργεια του αβοκάντο, υπάρχουν και ενέργειες που μπορούν να γίνουν σε επίπεδο πολιτείας και φορέων που θα δώσουν την ώθηση που χρειάζεται για μια καλύτερη και παραγωγικότερη καλλιέργεια. Προτείνεται επέκταση της καλλιέργειας σε τέτοια έκταση που να εξασφαλίζει παραγωγές της τάξης των 15.000 - 20.000 τόνων κατοχυρώνοντας μια σοβαρή παρουσία στο χώρο της Ευρωπαϊκής αγοράς. Στις νέες φυτεύσεις προτείνεται η όψιμη ποικιλία Hass σε ποσοστό 70- 80%, που δίνει παραγωγή Μάρτιο - Ιούνιο, περίοδο που η αγορά της Ευρώπης παρουσιάζει έλλειμμα λόγω του ετεροχρονισμού της παραγωγής του

Μαρία Καβρουλάκη-Μαθιουδάκη (Ετών 66)

«Ήταν Τρίτη δεκατρείς λουλούδιαζε η φύση που διάλεξε η Μαρία τον κόσμ' αυτό ν' αφήσει...»

«Ήθελα και να κάτεχα που το 'βρηκε το θάρρος και πήρε τέτοιον άνθρωπον ο κερατάς ο χάρος.»

Δύσκολο να μπει κανείς στη λογική ότι τόσο εύκολα και απλά χάνονται τέτοιοι άνθρωποι από τη ζωή. Πριν δυο χρόνια μαύρα τα σύννεφα στο σπίτι του συγχωριανού και φίλου Κωστή Καβρουλάκη στην είδηση ότι η γυναίκα του πάσχει από την επάρατο, που τελικά δε λυτρώθηκε, αλλά και σ' όλους εμάς που ξέραμε και είχαμε την τύχη και την τιμή να γνωρίσουμε μία από τις καλύτερες νύφες των Αρμενιανών, με καταγωγή τα Καλαμίτσια.

Άνθρωπος πρᾶος, μειλίχιος χαρακτήρας με αγιοσύνη λόγου και αισθημάτων, μιλούσε σ' όλους μας με ξεχωριστό σεβασμό, δυστυχώς όμως μας έφυγε, αφήνοντας

ανείπωτο πόνο στους δικούς της και σ' όλους μας. Χιλοειπωμένο όμως, και εδώ στη Μαρία, τα λόγια πάμπτωχα να περιγράψουν τις αρετές της. Ας είναι ελαφρύ το Αττικό χώμα που την σκέπασε γιατί η μνήμη θα μείνει αιωνία σε όλους εμάς που την γνωρίσαμε. Έτσι χάσαμε έναν ακόμη άνθρωπο της αρχοντιάς και πρεπιάς που τιμούν το χωριό τους, την επαρχία, την Κρήτη. Ευχόμενος ο χρόνος ν' απαλύνει το πόνο του μισεμού σου, στους οικείους σου, και να κρατήσουν όσα περισσότερα μπορούν από τις χάρες σου. Μετά τ' από καρδιάς ειλικρινή μου συλλυπητήρια:

«Άσβεστο θα κρατήσουμε
τη μνήμη το καντήλι,
γιατί 'σουνα ξεχωριστό
του γιασεμιού στολίδι...».

Γιάννης Τερεζάκης

Συνέχεια από τη σελίδα 7

Το Κρητικό συμβούλιο σε έκτακτη συνεδρίαση του εκδίδει δραματική προκήρυξη η οποία αποτελεί ουσιαστικά και την πρώτη διακήρυξη της νέας ιστορικής πορείας που ονομάστηκε και επίσημα «Κρητικόν Ζήτημα».

«Προς τους Έλληνας».

«Η Κρήτη ήτο και είναι μέρος αδιάσπαστο της Ελλάδος αυτή ως συναγωνισθείσα και συναγωνιζομένη με τα λοιπά επαναστατημένα μέρη από την αρχήν, ώστε δεν μπορεί να εννοήσει πως εις διαφόρους πράξεις πληρεξουσίων των σεβαστών τούτων μοναρχών η Κρήτη παρεσιωπήθη διόλου, [...] Ημείς δεν ευρίσκομεν αλλού την σωτηρίαν μας παρά εις τα όπλα μας και εις αυτόν τον έντιμον θάνατον...».

Τον Ιούνιο του 1830 τα πλοία των Μεγάλων Δυνάμεων απέκλεισαν τα παράλια της Κρήτης και επέβαλαν την ειρήνη στο νησί υπέρ των Τουρκοαιγυπτίων. Προσπάθεια για ανακατάληψη της Γραμβούσας και αναζωπύρωσης της επανάστασης απέτυχε. Το Κρητικό συμβούλιο συνεδριάζει για τελευταία φορά στις 23 Νοεμβρίου 1930 στις Μαργαρίτες Μυλοποτάμου, συντάσσοντας μια τελευταία διαμαρτυρία απέναντι στην Ελληνική κυβέρνηση και στους ναύαρχους των Μεγάλων Δυνάμεων: «Όλοι συμφώνως Τούρκοι, Χριστιανών Ηγεμόνων, Υπουργοί και Ελληνική Κυβέρνησις συνώμωσαν εναντίον των Χριστιανών της Κρήτης σήμερα, θέλοντες ίσως να τους δώσουν αντίλυτρον, θύμα της ελευθερίας των λοιπών αδερφών των...».

Όλη η προσπάθεια και όλη η αγωνία να καταγραφεί σε ένα αυτοτελές κείμενο 2500 περίπου λέξεις η συμμετοχή της Κρήτης στον Μεγάλο Εθνικό Αγώνα, αφιερώνεται στον μεγάλο κρητικό συγγραφέα, πνευματικό άνθρωπο, αγωνιστή και

πολιτικό ΚΑΛΛΙΝΙΚΟ ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗ. Αυτόν που τίμησε το ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, με απόφασή του την 17/12/2020 και μερίμνησε σε εθνικό επίπεδο να αναδημοσιευτεί το έργο του «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών». Σε μελλοντικό και υποσχόμενο άρθρο θα γίνει εκτενής αναφορά της προσωπικότητας αυτής που λαμπρύνει τα κρητικά γράμματα και βιβλιογραφία. Το μέγεθος και το ποιον του ανδρός αντιγράφεται από τον επικήδειο του Νίκανδρου Ζανουβίου στην Αγία Ειρήνη Αθηνών, στο εξής καταληκτικό απόσπασμα: «και όμως ο πολύτιμος ούτος ανήρ, ο τον βίον αυτού άπαντα τη πατρίδι αφιερώσας, καταβαίνει σήμερα εις τον τάφον διττός, λυπούμενος το μεν, επειδή εγκαταλείπει χήραν και ορφανά εν άκρα πενία (αλλά τοιαύτη η μοίρα των αγωνιστών καθόλου), το δε πάντων λυπηρότατον, διότι δεν ηξιώθη και ούτος να ιδή την ένδοξον εκείνην ημέραν, την απελευθέρωσιν της πατρίδος αυτού, υπέρ της τασαύτα εμόχθησεν».

Η μοίρα των αγωνιστών και των ηρώων: πενία, μόχθος, μοναχικότητα, αφάνεια.

Τους αφιερώνουμε τους στίχους του Νίκου Γκάτσου:

«Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
Γεννιούνται μ' ένα χρυσαφένιο χρώμα,
μ' όνειρα που τους τα φτιάχνει η συννεφιά,
μ' ελπίδες που φυτρώναν μες στο χώμα...
Οι ήρωες δεν έχουν μουσικά.
Δεν ταξιδεύουνε ποτέ σε ξένα μέρη.
Γίνονται αγάλματα ψυχρά, μα εθνικά
κι έχουν για συντροφιά τους ένα περιστέρι...
Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
Κάνουν πως, τάχα, λεπτομέρειες δε θυμούνται...
Κι όταν η νύχτα τούς σκεπάζει με σιωπή,
πειτάν' το θρύλο στα πουλιά κι αποκοιμούνται...».

Αυτοί που φεύγουν...

Πέθανε στην Αθήνα και ετάφη στο νεκροταφείο του Βύρωνα στις 22 Απριλίου 2021 η **Ελένη (Δέλα) σύζυγος Θεοδώρου Κουτσουπάκη**, ετών 87.

Πέθανε στους Αρμένους στις 2 Απριλίου 2021 και ετάφη στις 3 Απριλίου στο νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία, ο **Νικόλαος Χαριτάκης**, συνταξιούχος έμπορος, ετών 88. Ο Νίκος ήταν πατέρας του Όθωνα, της Κυριακής, της Μαρίας και της Ειρήνης.

Πέθανε στην Αθήνα στις 13 Απριλίου 2021 και ετάφη στο νεκροταφείο του Ζωγράφου, η **Μαρία Καβρουλάκη**, το γένος Μαθιουδάκη, ετών 66. Η Μαρία ήταν σύζυγος του Κωστή και μητέρα του Μιχάλη και του Ματθαίου.

Πέθανε στην Αθήνα και ετάφη στις 12 Μαΐου στο νεκροταφείο του Ζωγράφου ο **Γιώργος Λεντάρης**, γιατρός, ετών 50. Ο Γιώργος ήταν γιος του Γιάννη Λεντάρη, επίτιμου προέδρου της Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου, και αδελφός του Κωστή.

Η «Ελευθερόπολις» εκφράζει τα θερμά της συλλυπητήρια σε όλους τους συγγενείς.

ΠΗΓΕΣ:

1. <http://www.e-sfakia.gr/>
2. www.e-thrapsano.gr/.../11.8-επανάσταση-1821---1830.html
3. [www.patris.gr/articles/181353?...](http://www.patris.gr/articles/181353?)
4. Θεοχάρη Δετοράκη, «Κρητικό Αρχείο» Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος - Ιστορία της Κρήτης», Ηράκλειο 1990.
5. Β. Ψιλάκη, «Ιστορία της Κρήτης», 1909.
6. Καλλίνικου Κριτοβουλίδου, «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών» 1859.
7. Ζαμπελίου και Καλλίνικου Κριτοβουλίδου, «Ιστορία των Επανάστασεων της Κρήτης».
8. Καλλίνικου Κριτοβουλίδου, «Συνοπτική Έκθεσις της διαγωγής και της ηθικής καταστάσεως των Χριστιανών της Κρήτης προ της Επανάστασεως», Το έργο περιλαμβάνεται στο «Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Επανάστασεως» του Ι. Φιλίμωνος, τόμος Δ', Αθήναι 1861, σελ. 395-399.
9. Γιάννη Γ. Αλεξανδράκη, «Το Μοναστηράκι μέσα στον χρόνο και στον χώρο», Αθήνα 2018.
10. <https://www.ekriti.gr/>
Η "λησμονημένη" Επανάσταση του 1821 στην Κρήτη.
11. <https://agonigrammi.wordpress.com>
Τα επαναστατικά τραγούδια στην Κρήτη.

Πάσχα 2021

Πάσχα Πανσεβάσμιο,
Πάσχα των πιστών,
Πάσχα των κορονοϊών,

Πάσχα της καραντίνας, των μέτρων και των εμβολιασμών, ήτοι Πάσχα των παθών του Θεανθρώπου και του ανθρώπου, μ' όλα αυτά γιορτάστηκε φέτος το Πάσχα στη πατρίδα μας και φυσικά και στο χωριό μας, τους Αρμένους. Εκτός των άλλων, και της αδυναμίας να έχουμε δικό μας ιερέα, η λύση δόθηκε, με την παρουσία όλη τη Μεγαλοβδομάδα το χωριό μας και τη τέλεση των λειτουργιών, από το **Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Κυδωνίας & Αποκορώνου κ.κ. Δαμασκνό**. Τον οποίο και από τη στήλη τούτη θα θέλαμε να τον ευχαριστήσουμε γι' αυτήν του την παρουσία. Πάσχα 2021 χωρίς πολύ κόσμο, με την απουσία συγχωριανών απ' όλα τα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα τα Χανιά και την Αθήνα. Θυσία στα μέτρα η περιφορά του επιταφίου στο χωριό, εκτός των άλλων, όμως συνηγορούντος του καλού καιρού ξανακούσαμε στον Άγιο Νικόλα από το Μητροπολίτη μας το "Δεύτε Λάβετε Φως" πριν το Χριστός Ανέστη ενώ κάψαμε και φέτος τον Ιούδα τον Ισκαριώτη. Υποτονική και η κίνηση στα μαγαζιά του χωριού αφού το κοινό ήταν μειωμένο, ευχόμενος του χρόνου το εμβόλιο να μην επηρεάσει τη συνήθεια μας και να ξαναβρεθούμε στο πάλι ποτέ και στα έθιμά μας, ως είμαστε μαθημένοι. Τελειώνοντας να ξαναευχαριστήσω το Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Κυδωνίας & Αποκορώνου κ.κ. Δαμασκνό, για το έργο που επιτελεί στην Μητρόπολη και την εδώ παρουσία του και να του πω ότι:

"Τιμά το ράσο του εις την Ορθοδοξία, και στην Αγία Τράπεζα που κάνει λειτουργία."

Με την ευκαιρία να πούμε ότι το πρώτο Σάββατο μετά το Πάσχα, 8 Μαΐου, γιόρταζε και ο Ιερός Ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου που κοσμεί την πλατεία μας. Από βραδύς ο καθιερωμένος Εσπερινός και ανήμερα αρκετός κόσμος και εκτός των Αρμενιανών στη Θεία Λειτουργία. Ενώ στη συνέχεια προσφέρθηκε και πάλι το γνωστό κέρασμα της μακαρονάδας και του πιλαφιού και όχι μόνο, από το γείτονα του Κωστή Κουτσουπάκη, βοήθειά του και τον ευχαριστούμε.

Και του Χρόνου όλοι παρόντες.

Γιάννης Χρ. Τερεζάκης

Ευχαριστήριο

Η Ενορία Αγίου Νικολάου Αρμένων, το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο μαζί με τον εφημέριο του, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αρμένων αλλά και όλη η κοινωνία του χωριού, κάτοικοι και ευλαβείς επισκέπτες, ευχαριστούν τον σεβασμιότατο μητροπολίτη Κυδωνίας και Αποκορώνου κ. Δαμασκνό για την τιμή που μας έκανε να παρευρεθεί

και να χοροστατήσει τις Άγιες Μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας.

Του ευχόμαστε μακροήμευση και ζητούμε ταπεινά την ευλογία του. Χριστός Ανέστη.

**Πολιτιστικός Σύλλογος
Αρμένων Αποκορώνου**

Επιστολές

Αγαππé Γιάννη,
με την ευκαιρία της έκδοσης του εκατοστού τεύχους του περιοδικού του Συλλόγου των Αρμενιανών, εύχομαι σε όλη την εκδοτική ομάδα να συνεχίσει και για τα επόμενα εικοσιπέντε χρόνια στο μετερίζι της ενημέρωσης, πληροφόρησης και επικοινωνίας όχι μόνο για τους Αρμενιανούς, αλλά και για όλους τους Αποκορωνιώτες, να στέλνει το μήνυμα ότι και ένα μικρό επαρχιακό έντυπο όταν χτίζεται με αγάπη, αφοσίωση και προσήλωση στις παραδόσεις στεριώνει καλά την γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των χωριών μας και αυτών, που τα αγαπάνε, νοιάζονται και έχουν καλές αναμνήσεις.

Άλλωστε ελάχιστα έντυπα έμειναν να στέλνουν τον παλμό των χωριών μας στον Αποκόρωνα.

Θέλει μεράκι, τρέξιμο, αγωνίες και πείσμα να συνεχίσεις να στέλνεις νέα σε χαρτί στον καιρό της εύκολης ηλεκτρονικής ανάγνωσης. Και εσείς τα έχετε.

Καλό ταξίδι στο πολύ ενδιαφέρον περιοδικό σας και για τα επόμενα εικοσιπέντε χρόνια.

Στρατής Βρουβάκης

Εκδότης -Διευθυντής του περιοδικού «ΝΙΠΠΟΣ» του Συλλόγου Νιππιανών Αττικής Πρόεδρος Δ.Σ. του Συλλόγου

Αξιότιμε κ. Τσακιράκι,
τις πιο θερμές ευχές για τα 100 τεύχη της «Ελευθερόπολι». Εύχομαι ακόμα μεγαλύτερη μακροήμευση στην προσπάθειά σας, η οποία συνεισφέρει στην καταγραφή και διάδοση του λαϊκού πολιτισμού του αγαπημένου μας Αποκόρωνα, κι όχι μόνον.

Να είστε πάντα καλά.

Παρασκευάς Περάκης

Διευθυντής Χανιώτικα νέα

Αγαππé κ. Τσακιράκη, καλοσπέρα σας.

Σας επισυνάπτω απόδειξη κατάθεσης 100 ευρώ για οικονομική προσφορά στην Ελευθερόπολις.

ΘΕΡΜΑ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ που βρίσκετε τη δύναμη να συνεχίζετε την έκδοσή της.

Λυπούμαι που δεν έχουμε κάτι ανάλογο στις Καλύβες. Έχετε ποτέ σκεφτεί μια παναποκορωνιότικη έκδοση;

Καλή αντάμωση τον Αύγουστο στα χωριά μας, Υγιείς και Εμβολιασμένοι.

Βασίλης Θεοδωράκης

Συνέχεια από τη σελίδα 13

Νοτίου Ημισφαιρίου. Επίσης, να εισαχθούν εκτός από την Lamb Hass και άλλες όψιμες ποικιλίες (π.χ. Whitsell, Gwen) που δίνουν παραγωγή στους καλοκαιρινούς μήνες που είναι μεγαλύτερες και οι ανάγκες της τοπικής αγοράς λόγω τουρισμού. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία από την εμπορία του προϊόντος θα πρέπει να υπάρχει έλεγχος, καθοδήγηση και προγραμματισμός στις νέες φυτεύσεις από τη Δ/ση Αγροτικής Οικονομίας και Κτην/κής

(Γραφείο Δενδροκομίας). Έμφαση πρέπει να δοθεί στη διαθεσιμότητα κατάλληλου πολλαπλασιαστικού υλικού (υγιούς και ανθεκτικού), προσαρμοσμένου στις ανάγκες της χώρας μας. Αυτό προϋποθέτει την εισαγωγή νέων ανθεκτικών υποκειμένων και εγκατάσταση πειραματικών φυτειών με σκοπό τη μελέτη προσαρμοστικότητας και διάδοσή τους. Πρέπει να εισαχθούν άμεσα τα κλωνικά υποκείμενα Diuke 7, Diuke 9, Dusa, Thomas, Canyon που παρουσιάζουν ανθεκτικότητα στο παθογόνο *Phytophthora cinnamomi*. Παράλληλα, χρειάζεται η περαι-

τέρω εξέλιξη της υπάρχουσας τεχνολογίας αγενούς πολλαπλασιασμού του αβοκάντο, κάτι που θα βοηθήσει στη γρήγορη και αξιόπιστη αναπαραγωγή των φαινοτυπικών χαρακτηριστικών των επιλεγμένων υποκειμένων αβοκάντο.

Ο Δημήτρης Πριπάκης θέλει να ευχαριστήσει τους γονείς του Δέσποινα Κυρλίδου και Γεώργιο Πριπάκη και την επιβλέπουσα καθηγήτρια Δήμητρα Δήμου.

**Από τα Χανιώτικα Νέα,
2/2/2021**

Διακρίσεις

Νέα διάκριση πέτυχε ο **Ιάσοντας Χίνος**, αθλητής της τεχνικής κολύμβησης του Ναυτικού Ομίλου Χανίων, στους αγώνες πρόκρισης για την Εθνική Ομάδα που έγιναν στα Ιωάννινα, στις 14, 15 και 16 Μαΐου, όπου και κατέκτησε 2 πρώτες θέσεις στην κατηγορία των νέων, στα αγωνίσματα των 400 και 800 μέτρων επιφανεάς.

Με τις επιτυχίες του αυτές ο Ιάσοντας συμπεριλαμβάνεται για 2^η φορά ως ένα από τα 15 μέλη της Εθνικής ομάδας νέων-νεανίδων της χώρας μας.

Ο προπονητής του Ναυτικού Ομίλου Χανίων, κ. Ηλίας Καλαμαρίδης, ένας καταξιωμένος και έμπειρος προπονητής κατάφερε να εντάξει πολλούς Χανιώτες στην Εθνική μας Ομάδα. Την φετινή χρονιά, παρά τις απίστευτα πολλές δυσκολίες στην Εθνική, συμπεριλαμβάνονται εκτός από τον Ιάσωνα και ο Βασίλης Χατζηδάκης, η Χριστίνα Σκυλουράκη και η Φανή Περάκη, ενώ στην Εθνική ομάδα των ανδρών, συμμετέχει και ο καταξιωμένος αθλητής Αντώνης Τσουρουνάκης.

Η Εθνική Ομάδα νέων τεχνικής κολύμβησης θα αγωνιστεί 15-19 Ιουνίου 2021 στο παγκόσμιο πρωτάθλημα νέων/νεανίδων στο Lignano της Ιταλίας.

Ο Ιάσοντας, είναι γιός του Γιάννη και της Τόνιας Χίνου, εγγονός του Παντελή Χίνου και της χωριανής μας Μαρίας Χίνου -Πατερμάκη, και μικροανιψιός του Μάρκο Παντερμάκη.

Η «Ελευθερόπολις» του εύχεται πάντα επιτυχίες στη ζωή του.

Πήρε το πτυχίο της

Η **Ασπασία Χαλβαδάκη** πήρε το πτυχίο της από το τμήμα Λογοθεραπείας του ΤΕΙ Πάτρας. Στην φωτογραφία, από αριστερά η αδερφή της Κατερίνα, η μητέρα της Χρυσούλα Σταμπολάκη και ο πατέρας Βασίλης Χαλβαδάκης.

Η «Ελευθερόπολις» της εύχεται πάντα επιτυχίες και καλή σταδιοδρομία.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

Το περασμένο τρίμηνο λάβαμε από τους αγαπητούς αναγνώστες τα παρακάτω ποσά ως οικονομική ενίσχυση της εφημερίδας μας. Τους ευχαριστούμε όλους θερμά.

Βιριράκη Σμαράγδη	Αρμένιοι	25€	Καλλιβεράκη Νίκο	Χανιά	100€
Βιριράκη Κορνηλία του Νικολάου	Χανιά	25€	Προεστάκη Γιάννη	Αθήνα	50€
Καλιβεράκη Νίκο		50€	Πολυχρονάκη Πολυχρόνη	Αθήνα	50€
Παπαδάκη Γεώργιο του Χαράλαμπος	Καλύβες	40€	Χίνο Γιάννη	Χανιά	100€
Κουρομιχελάκη Βασίλη του Νικολάου	Αθήνα	30€	Τερεζάκη Μιχαήλ	Αθήνα	50€
Καβρουλάκη - Μούγιος Αφροδίτη	Αθήνα	600€	Θεοδωράκη Βασίλη	Καλύβες	100€
Τσιτσιρίδη Χρήστο του Ιωάννη	Χανιά	50€	Νευράκη Δημήτρη στη μνήμη Ερμιόνης Πλατισιάκη	Αθήνα	100€
Φλεμετάκη Δημήτρη για τα 25 χρόνια της «Ελευθερόπολις», ευχές και στα 200 τεύχη, και στη μνήμη του παππού μου Δημήτρη και των γονιών μου Γιάννη και Ειρήνη Φλεμετάκη	Βάμος	100€			
Γιακουμινάκη Γιώργο	Αθήνα	30€			
Τερεζάκη Χρήστο του Ιωάννη	Αθήνα	20€			

Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να κατατίθενται στο λογαριασμό GR900110156000015676103433 της Εθνικής Τράπεζας δηλώνοντας στην τράπεζα το όνομά σας, ή να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: Τσακίρακις Γιάννης, Σουλίου 124, 173 42 Αγ. Δημήτριος και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 210-9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

Στην Παναγιά Θυμιανή: Η Κρήτη τίμησε τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821

Στην ιστορική Παναγία τη Θυμιανή στα Σφακιά, απ' όπου ξεκίνησε η επανάσταση του 1821 στην Κρήτη, τελέστηκε στις 6 Ιουνίου 2021 ο επίσημος εορτασμός για τη συμπλήρωση των 200 χρόνων από την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης.

Η εκδήλωση τιμής και μνήμης με διοργανωτές την Περιφέρεια Κρήτης και τον Δήμο Σφακίων πραγματοποιήθηκε στον ιστορικό ναό της Παναγίας Θυμιανής με την τέλεση θείας λειτουργίας, δοξολογίας, επιμνημόσυνης δέησης, κατάθεσης στεφάνων, ομιλίες, ριζίτικα, καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

Η εκδήλωση τιμής και μνήμης με διοργανωτές την Περιφέρεια Κρήτης και τον Δήμο Σφακίων έγινε στον ιστορικό ναό της Παναγίας Θυμιανής, και περιελάμβανε, Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, Δοξολογία,

επιμνημόσυνη δέηση, χοροστατούντος του Μητροπολίτη Λάμπης, Συβρίτου και Σφακίων κ.κ. Ειρηναίο

Στη συνέχεια έγινε κατάθεση στεφάνων, από εκπρόσωπο της Κυβέρνησης, εκπροσώπους της Βουλής των Ελλήνων-βουλευτές και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εκπρόσωπο των ενόπλων δυνάμεων.

Αναστάτωση από πυρκαγιά στους Αρμένους

Πυρκαγιά εκδηλώθηκε σε ισόγειο χώρο κατοικίας στους Αρμένους Αποκορώνου το βράδυ στις 5 Ιουνίου 2021.

Στο σημείο έσπευσαν δύο οχήματα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας με έξι πυροσβέ-

στες οι οποίοι έσβησαν την φωτιά. Από την πυρκαγιά προκλήθηκαν σημαντικές υλικές ζημιές στο σπίτι, χωρίς ωστόσο να κινδυνεύσουν οι ένοικοι.